

Univerzita Palackého v Olomouci
Právnická fakulta

Šárka Hošková

Mezinárodněprávní postavení Tibetu

Diplomová práce

Olomouc 2015

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma Mezinárodněprávní postavení Tibetu vypracovala samostatně a citovala jsem všechny použité zdroje.

V Olomouci dne 26.4.2015

Šárka Hošková

Obsah

1 ÚVOD	5
2 VYMEZENÍ ZÁKLADNÍCH POJMŮ TÝKAJÍCÍCH SE MEZINÁRODNĚPRÁVNÍ SUBJEKTIVITY STÁTU	7
2.1 TERMÍN MEZINÁRODNĚPRÁVNÍ SUBJEKTIVITA	7
2.2 SUBJEKTY MEZINÁRODNÍHO PRÁVA	8
2.3 STÁT SUBJEKTEM MEZINÁRODNÍHO PRÁVA	9
2.3.1 <i>Způsobilost státu vstupovat do mezinárodních vztahů s jinými státy</i>	10
2.4 SUVERENITA STÁTU	11
2.4.1 <i>Prosazení státní suverenity</i>	13
2.4.2 <i>Kompetence státu</i>	13
2.5 NEZÁVISLOST STÁTU	14
2.5.1 <i>Právní nezávislost státu</i>	17
2.5.2 <i>Faktická nezávislost státu</i>	18
2.5.2.1 <i>Významná vnější kontrola státu</i>	18
2.5.3 <i>Vztah mezi faktickou a právní nezávislostí státu</i>	19
2.6 ZÁVISLÝ STÁT	20
3.1 UZNÁNÍ STÁTU	22
3.2 UZNÁNÍ VLÁDY	26
3.3 UZNÁNÍ NÁRODŮ	27
3.3.1 <i>Vymezení pojmu národ</i>	27
3.3.2 <i>Národ a jeho sebeurčení</i>	28
3.3.3 <i>Uznání za národ</i>	29
3.3.4 <i>Právo na odtržení národa a zásada územní celistvosti</i>	29
4 HISTORIE TIBETU, HLAVNĚ Z POHLEDU VZTAHŮ MEZI ČÍNOU A TIBETEM	31
5 TIBET V OBDOBÍ OD ROKU 1913 DO ANEXE ČÍNOU	36
5.1 ÚZEMÍ	36
5.2 OBYVATELSTVO	37
5.3 VLÁDA	37
5.4 TIBET V MEZINÁRODNÍCH VZTAZÍCH	38
5.4.1 <i>Smlouva mezi Tibetem a Mongolskem</i>	38
5.4.2 <i>Simelská dohoda</i>	38
5.5 PROJEVY TIBETSKÉ NEZÁVISLOSTI	40
5.6 VÝZNAMNÉ UDÁLOSTI V OBDOBÍ OD ROKU 1933 DO ROKU 1950	41
5.7 POSOUZENÍ MEZINÁRODNĚ PRÁVNÍHO POSTAVENÍ TIBETU	42
6 VPÁD ČÍNY DO TIBETU	47
6.1 INVAZE ČÍNY DO TIBETU	47
6.2 SEDMNÁCTIBODOVÁ DOHODA	48
6.2.1 <i>Mezinárodněprávní posouzení Sedmnáctibodové dohody</i>	49
6.3 REAKCE STÁTŮ A OSN NA ZABRÁNÍ TIBETU ČÍNOU	50
6.4 MEZINÁRODNÍ KONFERENCE PRÁVNÍKŮ Z ROKU 1960	51
6.5 MEZINÁRODNÍ KONFERENCE PRÁVNÍKŮ Z ROKU 1993	52
7 TIBET PO ROCE 1951	56
7.1 SITUACE V TIBETU OD ROKU 1951	56
7.2 BOJ TIBETU ZA PRÁVO NA SEBEURČENÍ	59
7.3 TIBET A ČÍNSKÁ POLITIKA V DNEŠNÍ DOBĚ	60
8 ZÁVĚR	65
9 SEZNAM LITERATURY A PRAMENŮ	68

Seznam použitých zkratek

ČLR	Čínská lidová republika
OSN	Organizace spojených národů
UNESCO	United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization, (Organizace OSN pro výchovu, vědu a kulturu)
USA	United States of America (Spojené státy americké

1 Úvod

Pro svou diplomovou práci jsem si zvolila téma Mezinárodněprávní postavení Tibetu. Toto téma mě zajímá z důvodů neustálých protestů široké veřejnosti ohledně anexe Tibetu a ráda bych tedy zhodnotila, zda protesty jsou oprávněné, či jsou spíše vyvozeny veřejností z důvodu nepřesných a nedostatečných informací, či nedostatečné implementace mezinárodního práva na otázku posouzení mezinárodněprávního postavení Tibetu.

Tato práce bude rozdělena do 9 kapitol. Ve své práci se nejprve budu zabývat všeobecnými otázkami a terminologií mezinárodního práva. Objasním pojmy jako mezinárodněprávní subjektivita, stát, suverenita státu, a další. Také se budu zabývat mezinárodněprávním uznáváním státu, vlád a národů. Ve čtvrté kapitole bych se zaměřila již na samotný Tibet zejména na jeho historii. Ve své práci se budu věnovat období od roku 1913 do anexe Čínou, kdy Tibet vystupoval jako nezávislý stát. Zaměřila bych se na obyvatelstvo, území a také na vládu Tibetu v tomto období, na Mezinárodněprávní vztahy z této doby, zejména na některé významné mezinárodní smlouvy a dohody, které Tibet uzavřel. Na závěr této části bych se zabývala faktem, zda byl Tibet od roku 1913 do anexe Čínou skutečně samostatným státem s mezinárodněprávním postavením. V předposlední části této práce bych popsala samotnou anexi Tibetu Čínou a reakci států a OSN na tuto událost. Poslední část diplomové práce bude věnována situaci v Tibetu po roce 1951. Podívám se na Tibet po roce 1951 až do dnešní doby, na boj Tibetčanů za právo na sebeurčení a na čínskou politiku v Tibetu. Také bych věnovala pozornost požadavkům dnešní exilové vlády.

Cílem této práce bude vyvrátit nebo potvrdit hypotézu, že se Čína dopustila nelegitimní okupace Tibetu, tudíž porušila mezinárodní právo. K dobrání se samotné hypotézy bude nutné nejprve zodpovědět dvě otázky, zda Tibet měl v období od roku 1913 do vpádu Číny mezinárodněprávní postavení státu a zda byl Tibet v době vpádu Číny do Tibetu integrální součástí Číny, nebo byl zcela nezávislým státem a Čína se invazí dopustila aktu agrese a tím porušila mezinárodní právo. K dosažení cíle práce bude využito deskriptivně – analytické metody. Nejprve, v prvních kapitolách této práce se budu věnovat teoretické části práce, ve které budou objasněny základní pojmy mezinárodního práva vztahující se k postavení státu a jeho mezinárodněprávnímu uznávání. Tato teoretická část poté bude implementována do

dalších částí mé práce, které se budou zabývat posouzením samotných výzkumných otázek vztahujících se k mezinárodněprávnímu postavení Tibetu.

Časové hledisko této práce bude zejména retrospektivní, v sedmé kapitole bude použito i současné časové hledisko. Největší část práce bude však v retrospektivním hledisku. Bude zejména posuzována historie Tibetu a poté období od roku 1913 až 1950 a rok 1951.

Zdroje, které v této práci budou použity, budou vycházet v teoretických částech práce zejména z knižních publikací o mezinárodním právu, jak od českých autorů, tak i zahraničních. V dalších částech práce budou rovněž použity knižní zdroje, ale i tištěné i internetové články z časopisů a další internetové články a stránky, jak v českém tak i v anglickém jazyce. Z elektronických zdrojů bude nejvíce čerpáno z internetových stránek tibinfo.cz, ze kterých bude použita řada dokumentů a zpráv z konferencí. Budou použity také další dokumenty relevantní pro tuto práci.

2 Vymezení základních pojmů týkajících se mezinárodněprávní subjektivity státu

Abych mohla vyvrátit nebo potvrdit hypotézy, že se Čína dopustila anexe Tibetu, a že Tibet měl v období od roku 1913 do vpádu Číny mezinárodněprávní postavení státu, musím se nejprve zabývat teoretickou částí a vyjasnit některé základní termíny mezinárodního práva, které s mou diplomovou prací souvisí, zejména instituty mezinárodněprávní subjektivity a mezinárodněprávních prvků.

2.1 Termín mezinárodněprávní subjektivita

Termín mezinárodní subjektivita můžeme chápat jako souhrn právních řádů způsobilých právům a povinnostem, které vytváří subjekty mezinárodního práva a které jsou navzájem mezi sebou respektovány. Subjekty mezinárodního práva jsou nejen tvůrci, ale i příjemci mezinárodního práva. To aby subjektu mohla být připisována mezinárodní subjektivita, musí být subjekt nositelem mezinárodních práv a povinností. Nositelé mezinárodní subjektivity však nemusí být totožní, lze rozlišovat subjekty s plnou, částečnou či okrajovou mezinárodní subjektivitou. Rovněž lze činit rozlišení subjektů s původní či odvozenou mezinárodněprávní subjektivitou. Původní mezinárodněprávní subjektivita je připisována svrchovaným státům, zato odvozená mezinárodněprávní subjektivita je připisována spíše mezinárodním organizacím, které založily svrchované státy na základě mezinárodních smluv.¹

Základním prvkem mezinárodněprávní subjektivity je způsobilost k právům a povinnostem, která je přisuzována každému subjektu v mezinárodním právu, který splňuje podmínky: a) práva a povinnosti jsou určeny přímo danému subjektu b) pouze mezinárodní právo určuje subjektu práva a povinnosti, nikoli právo vnitrostátní c) společenské vztahy mezi subjekty upravuje opět pouze mezinárodní právo. Jako další prvek mezinárodněprávní subjektivity je způsobilost k právním úkonům, což znamená, že subjekt je schopen svým

1 SCHEU, Harald Christian. *Úvod do mezinárodního práva veřejného*. 1. vydání. Praha: Auditorium, 2010, s. 57 - 58.

jménem vstupovat na mezinárodněprávní pole a vůči jiným subjektům přijímat závazky. Za další typické projevy mezinárodněprávní subjektivity se pokládá: právo na sebeobranu, legační právo, právo na uzavírání mezinárodních smluv, právo na registraci letadel, právo vlajky, právo na poskytování diplomatické ochrany, právo řešení sporu u mezinárodního orgánu, právo využití imunity před orgány soudnictví jiných mezinárodněprávních subjektů a v neposlední řadě způsobilost k nesení zodpovědnosti za své protiprávní chování na mezinárodní scéně.²

2.2 Subjekty mezinárodního práva

Vzhledem k různosti teoretických přístupů nelze nalézt jednotný výklad pro subjekt mezinárodního práva. Všechny publikace, které se však tímto vymezením zabývají, vycházejí takřka ze společného základu, který tedy za hlavního nositele mezinárodněprávní suverenity považuje zejména suverénní stát. Za další nositele mezinárodněprávního postavení jsou považovány mezinárodní organizace, Mezinárodní výbor Červeného kříže, Svatý stolec, Svrchovaný řád maltézkých rytířů, povstalci a v jistém ohledu i jednotlivci.³

Pojem subjekt není v mezinárodním právu definován obecnou praxí, ani není konkrétně definován v žádné mezinárodní smlouvě. Pojem subjekt se vyvozuje z poznatků všeobecné mezinárodní právní vědy a to tak, že právní subjekt je každá jednotka, které je přiznána daným právním řádem způsobilost k právům a povinnostem a tudíž i většinou způsobilost k právním úkonům. Co se týče právní povahy či rozsahu práv, nemusí být subjekty v tomto ohledu totožné, jejich povaha je závislá na vývoji mezinárodního společenství. Je však více pohledů na utřídění a dělení subjektů mezinárodního práva, subjekty mohou být rozděleny na prvotní a druhotné. Do prvotních subjektů patří státy, které nevznikají z vůle jiných subjektů či mezinárodního práva, jejich subjektivita je dána fyzickou existencí. Druhotnými subjekty jsou mezinárodní organizace, které vznikly na popud států.⁴

2 MALENOVSKÝ, Jiří. *Mezinárodní právo veřejné: jeho obecná část a poměr k vnitrostátnímu právu, zvláště k právu českému*. 5. vydání. Brno: Masarykova univerzita, Doplněk, 2008, s. 104 -105.

3 SCHEU, Harald Christian. *Úvod do mezinárodního práva veřejného*. 1. vydání. Praha: Auditorium, 2010, s. 58.

4 MALENOVSKÝ, Jiří. *Mezinárodní právo veřejné: jeho obecná část a poměr k vnitrostátnímu právu, zvláště k právu českému*. 5. vydání. Brno: Masarykova univerzita, Doplněk, 2008, s. 104.

2.3 Stát subjektem mezinárodního práva

Státy jsou ústředními subjekty mezinárodního práva. Jejich výjimečnost spočívá zejména v možnosti prosazení svých zájmů a suverenity na mezinárodněprávním poli a to tím, že jsou schopny uskutečnit plnění mezinárodněprávních smluv. Mezinárodní právo pro definici státu určilo tři konstitutivní prvky a to území, obyvatelstvo a veřejnou moc prosazovanou na daném území. Pokud jsou splněny všechny tyto objektivní tři prvky, stát existuje. Z historie však vyplývá, že k výše uvedeným objektivním prvkům státu je snaha přidávat i prvek subjektivní, a to uznání mezinárodněprávní subjektivity daného státu ostatními státy, který však mezinárodní právo svojí zásadou legitimacy usměrňuje. Mezinárodní právo však v dnešní době v některých případech považuje za mezinárodněprávní subjekt i útvar, který není schopen dostát všem třem objektivním prvkům státu a to například v případech, kdy jde o anektovaný stát.⁵

Vznik nového státu s sebou nese určité důsledky, pokud stát splňuje všechny předpoklady suverénního státu, vstupuje tento stát na pole mezinárodního práva a získává tak práva a povinnosti plynoucí z mezinárodněprávního postavení státu. Mezi základní práva státu tedy patří územní svrchovanost a politická nezávislost, proto jakýchkoliv útok jiného státu na tato práva by byl v mezinárodním právu nepřipustný a byl by vyhodnocen jako nepřipustná agrese. Území nového státu patří výhradně nově vzniklému státu, tudíž nemůže být ani považováno za území nikoho a jiné státy toto území nemohou okupovat za účelem nabytí. Mezi základní práva státu patří svrchovanost státní moci, jurisdikce moci zákonodárné či soudní a státy musí navzájem tato práva respektovat a nesmí být jiným státem přehlížena, i kdyby šlo o nově vzniklý stát. Nově vzniklý stát má nejen svá nezadatelná práva, ale má i povinnosti a to zachovávat pravidla plynoucí z mezinárodního práva vůči všem ostatním státům. Nově vzniklý stát je de facto již od samotného vzniku nositelem mezinárodněprávní subjektivity, ta se však vztahuje pouze na základní práva a povinnosti, ale k úplné životaschopnosti stát na mezinárodněprávní úrovni dosáhne, až uznáním ostatních států a přibráním do mezinárodního společenství.⁶

5 MALENOVSKÝ, Jiří. *Mezinárodní právo veřejné: jeho obecná část a poměr k vnitrostátnímu právu, zvláště k právu českému*. 5. vydání. Brno: Masarykova univerzita, Doplněk, 2008, s. 107 - 108.

6 POTOČNÝ, Miroslav. *Mezinárodní právo veřejné: zvláštní část*. 6. doplněné a přepracované vydání. Praha: C.H.Beck, 2011, s. 23 – 24.

Současný právní řád mezinárodního práva je založen na suverénních státech, ne na národech. Samotná existence a interakce více států je nutná pro existenci a pojetí mezinárodního práva. Podle teorie mezinárodního práva a státovědy je suverénní stát definován třemi konstitutivními prvky a to státním územím, státní mocí a obyvatelstvem. Z toho vyplývá, že k existenci státu není třeba uznání jiných států. Klíčový, pro subjektivitu státu v mezinárodním právu, je skutečný stav věcí a tedy je zejména nutné, aby byla nad územím a obyvatelstvem vykonávána faktická státní moc. Stát je základním subjektem mezinárodního práva i přesto, že neexistuje přesná definice suverenity státu a vede se o ni četná odborná diskuze.⁷

2.3.1 Způsobilost státu vstupovat do mezinárodních vztahů s jinými státy

Ve 20. století se začalo formulovat mezinárodní právo, které určitým způsobem funguje a dává prostor pro vyjednávání a hledá cesty z krizových situací. V roce 1933 byla přijata takzvaná Montevidejská úmluva, která doplňovala základní atributy státu, a to území, obyvatelstvo a výkonnou vládu, o další znak subjektivitu státu v mezinárodním právu, a to způsobilost vstupovat do vztahů s jinými státy. Od této chvíle se začalo rozlišovat mezi státy, které všechny tyto čtyři podmínky splňují a existují (de iure) tedy podle mezinárodního práva a nebo jim chybí čtvrtá podmínka, způsobilost navazovat vztahy s jinými státy, chybí, ale přesto tyto státy de facto existují, protože mají funkční vládu, území i obyvatelstvo.⁸

Aby se stal stát subjektem mezinárodního práva, postačí mu existence území, obyvatelstva a funkční vlády. Přesto je však vhodné trvat i na čtvrté podmínce – schopnosti státu vstupovat do mezinárodněprávních vztahů, což bylo vysloveno v Montevidejské úmluvě z roku 1933. Některé územní jednotky mají své obyvatelstvo, území i funkční vládu, ve světle teorie všeobecné právo-vědy jsou tedy státy, ale nelze je považovat za mezinárodněprávní subjekty, jelikož jim chybí schopnost vstupovat do vztahů s jinými státy.⁹

7 SCHEU, H. Ch. *Úvod do mezinárodního práva veřejného*. 1. vydání. Praha: Auditorium, 2010, s. 67.

8 BAAR, Vladimír. Problematika mezinárodně-právního uznání států existujících de facto. In ŠUMBEROVÁ, Monika (ed). *Geografie pro život ve 21. století: Sborník příspěvků z XXII. sjezdu České geografické společnosti*. Ostrava: Ostravská univerzita, 2010, s. 825.

9 MALENOVSKÝ, Jiří. *Mezinárodní právo veřejné: jeho obecná část a poměr k vnitrostátnímu právu, zvláště k právu českému*. 5. vydání. Brno: Masarykova univerzita, Doplněk, 2008, s. 114.

Nejrozsáhlejší formulací subjektivity státu je čtyřbodová klasifikace subjektivity státu, která doplňuje tři klasické znaky státnosti o způsobilost vstupovat do vztahů s jinými státy. Ve výroku arbitrážní komise na Evropské konferenci o Jugoslávii bylo prohlášeno, že stát je nejčastěji definován jako společenství, které je složeno z území a obyvatelstva podléhající organizované politické moci a takový stát je pak označován za suverénní. Tato ustanovení nelze brát za vyčerpávající ani neměnná, relevantní mohou být i další faktory, jako uznání či sebeurčení, ovšem rozhodující význam těchto faktorů se může v jednotlivých případech velmi výrazně lišit.¹⁰ Schopnost vstupovat do vztahů s jinými státy je aspektem existence subjektivity, stejně tak je tato schopnost důležitá při uznávání ze strany ostatních států.¹¹

Stát jako subjekt mezinárodního práva by měl splňovat klasická kritéria formulovaná v článku 1 Montevidejské úmluvy o Právech a Povinnostech státu, což je území, stálé obyvatelstvo, vláda a schopnost vstupovat do vztahů s jinými státy. Tato kritéria jsou založena na zásadě účinnosti mezi jednotlivými státy. Existují však kritéria, která jsou založena na zásadě legality a legitimacy a ty mohou být v rozporu s zásadami účinnosti. Tyto principy působí však výjimečně, prvořadě se musí řešit kritéria účinnosti.¹² Schopnost vstupovat do mezinárodních vztahů s jinými státy již není, a jestli vůbec kdy byla, výlučnou pravomocí státu. Je sice pravda, že státy primárně tuto schopnost mají, ale je to důsledek subjektivity a nikoliv kritérium subjektivity, závisí na určitých situacích jednotlivých států. Schopnost vstupovat do mezinárodních vztahů je určitým kritériem, jelikož taková schopnost není závislá na uznání ze strany ostatních států ani na výkonnosti subjektu. Schopnost vstupovat do vztahů s jinými státy může být užitečným kritériem pro sjednocení odlišných požadavků na vládu a nezávislost.¹³

2.4 Suverenita státu

Pod pojmem suverenita státu si můžeme představit nezávislost moci státu na jiné jak vnitřní tak mezinárodní moci. Vnitřní suverenitu stát vykazuje tím, že má vlastní území a má na něm výlučnou moc. Bez povolení nesmí stát na území cizího státu provádět jakékoli akty.

10 SHAW, Malcom N. *International Law. Sixth edition.* Cambridge: Cambridge University Press, 2008, s. 198.

11 Tamtéž, s. 202.

12 CRAWFORD, James. *The Creation of States in International Law.* Oxford: Clarendon Press, 2006, s. 45.

13 Tamtéž, s. 61.

Suverenita státu se rovněž vztahuje na úpravu vnitřních věcí společenského a státního zřízení, které je plně v moci suverénního státu, to samé se vztahuje i ke státnímu území a nerostným či přírodním zdrojům, jež se na území suverénního státu nacházejí. Rovněž ve vztahu k občanům státu se státní suverenita značně projevuje, státní občané zůstávají podřízeni jurisdikci a moci státu, ze kterého pocházejí i když se nacházejí na území cizího státu, ale cizí státní příslušník je rovněž povinen respektovat i právní řád hostitelského státu. Mezinárodněprávní přijímání závazků státem není považováno za zbavování se vlastní suverenity, naopak tím je státní suverenita prokázána, jelikož jen svrchovaný stát může vstupovat do mezinárodněprávních vztahů a přijímat tak závazky plynoucí z mezinárodněprávních smluv. Je však nutné podotknout, že přijetím mezinárodněprávních závazků stát dobrovolně postupuje část své suverenity a nahrazuje ji v určité oblasti a po určitou dobu trvání mezinárodní smlouvy právem mezinárodním.¹⁴

Suverenitou státu je skutečnost, že vůči obyvatelstvu a určitému území je státní moc výlučná a nejvyšší a je vyloučena každá jiná soupeřící moc a při vystupování vůči jiným státům je nezávislá, tudíž nezávisí na vůli jiného státu.¹⁵

Pojem suverenita má řadu významů, ovšem v dnešní době se pojem suverenita používá nejčastěji pro souhrn práv a povinností státu uznaných mezinárodním právem. Suverenita není ani právo ani kritérium pro subjektivitu státu, suverenita je znakem státu, nikoli podmínkou. Suverenita je prakticky popis subjektivity státu, zkráceně znak kompetencí státu ve větší či menších míře. Není žádným překvapením, že termín suverenita vyvolává v dnešní době značnou kritiku. Podle některých názorů by už termín suverenita neměl být používán, jelikož vyvolává zastaralou představu o jakési celkové samostatnosti a nezávislosti státu, což v dnešní době není již možné.¹⁶

Pojem suverenita je také někdy používán místo pojmu nezávislost, jako základní kritérium pro subjektivitu státu. Suverenita má však jiný výstižnější význam, je označována jako důsledek či následek státní subjektivity. Jelikož tyto dva termíny jsou rozdílné, bude lépe používat termín nezávislost jako předpoklad subjektivity státu a termín suverenita jako důsledek subjektivity státu. Termín suverenita je také používán v dalším slova smyslu a to při

14 POTOČNÝ, Miroslav. *Mezinárodní právo veřejné: zvláštní část*. 6. doplněné a přepracované vydání. Praha: C.H.Beck, 2011, s. 14 -15.

15 ČEPELKA, Čestmír, DAVID, Vladimír. *Úvod do teorie mezinárodního práva*. 1. vydání. Brno: Univerzita J.E.Purkyně, 1983, s. 12.

16 CRAWFORD, James. *The Creation of States in International Law*. Oxford: Clarendon Press, 2006, s. 31 - 32.

výkonu státní moci s ohledem na vnitřní a vnější záležitosti. Takovým příkladem je například Kypr, který byl podle své ústavy z roku 1960 sice nezávislý stát, ale nebyl suverénní, jelikož ústava stanovila širokou škálu úkonů mimo svoji pravomoc. Tento význam termínu suverenity je běžný v politické diskusi, nicméně v mezinárodním právu stát nemá nárok na suverenitu v tomto smyslu.¹⁷

2.4.1 Prosazení státní suverenity

Současné mezinárodní právo je spjata s mezinárodněprávní suverenitou států a jejich vzájemnou interakcí. Bez četnosti svrchovaných států by nebylo ani mezinárodní právo.¹⁸ Ovšem tato četnost svrchovaných států může právě zkomplikovat prosazení nově vzniklého státu na mezinárodním poli. Pro uznání nově vzniklého státu z hlediska mezinárodního práva stačí když splní podmínky svrchovaného území, obyvatelstva a státní moci. Ovšem co se týká prosazení státní suverenity, je nutné navazování styků s ostatními státy, je tedy důležité i uznání tohoto státu ostatními státy. Samotné uznání státní suverenity ostatními státy má zejména však obrovský politický význam.¹⁹

2.4.2 Kompetence státu

Subjektivita státu může být vnímána i jako výkon státních kompetencí, které představují základní znak a projev subjektivity. Kompetence jsou v tomto smyslu vnímány jako způsobilost státu k právním úkonům, které jsou vymezeny mezinárodním právem či jiným způsobem. Kompetence státu znamená především pravomoc státu vydávat právní normy, pravomoc jurisdikce a pravomoc donucovací. Díky mnohočetnosti států může nastat konflikt při realizaci kompetencí jednotlivých subjektů mezinárodního práva. Mezinárodní právo zajišťuje státům svobodný výkon kompetencí a stanoví jejich kompetence, aby nevznikaly mezi jednotlivými státy spory. Mezinárodní právo cílů dosahuje díky právním důvodům či titulům, které musí stát při sporu prokázat. Pokud stát nemá žádný

17 CRAWFORD, James. *The Creation of States in International Law*. Oxford: Clarendon Press, 2006, s. 89.

18 SCHEU, Harald Christian. *Úvod do mezinárodního práva veřejného*. 1. vydání. Praha: Auditorium, 2010, s. 83.

19 Tamtéž, s. 88.

mezinárodněprávní důvod či titul, právní účinky jeho jednání nebudou ostatními státy přičteny.²⁰

Nejvýznamnějším a zároveň základním mezinárodněprávní kompetencí státu je teritoriální kompetence, tedy na jeho vlastní území. Tato kompetence dovoluje státu podvolit své moci všechny věci či osoby, nacházející se na území státu a to výlučným způsobem, což znamená, že stát je oprávněn vyloučit výkon jiné svrchované moci na jeho území, pokud mu ovšem mezinárodní právo nepřikazuje jinak. Ostatní státy jsou povinny nezasahovat do teritoriální kompetence daného státu.²¹

Kompetence státu se mohou definovat jako mezinárodněprávní oprávnění vykonávat pravomoci vzhledem k svému území a obyvatelstvu, proto tedy rozlišuje teritoriální a personální kompetence státu. Kompetence státu jsou především v pravomoci státu vydávat právní normy, pravomoci soudní a pravomoci donucovací. Krom těchto kompetencí obecné mezinárodní právo garantuje státu volnost v podpisu mezinárodních smluv.²²

Ze státní suverenity vyplývá i řada práv a povinností, které stát má jak uvnitř státu, tak i navenek, tedy na poli mezinárodním. Suverénní státy tedy na mezinárodním poli mají nezadatelná a nezcizitelná práva, která jsou aplikována mezi státy navzájem. V minulosti se rozsah kompetencí státu u jednotlivých autorů lišil. Jako základní právo státu bylo obvykle uváděno právo na existenci, ostatní práva byla považována za odvozená. V globálním měřítku se stanovila základní práva a povinnosti státu až v roce 1970.²³

2.5 Nezávislost státu

Nezávislost státu je velmi důležitá pro samotnou suverenitu státu a nahlížení na něj z hlediska mezinárodního práva.

20 MALENOVSKÝ, Jiří. *Mezinárodní právo veřejné: jeho obecná část a poměr k vnitrostátnímu právu, zvláště k právu českému*. 5. vydání. Brno: Masarykova univerzita, Doplněk, 2008, s. 137.

21 Tamtéž, s. 137.

22 ČEPELKA, Čestmír, ŠTURMA, Pavel. *Mezinárodní právo veřejné*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2008. s. 56.

23 POTOČNÝ, Miroslav. *Mezinárodní právo veřejné: zvláštní část*. 6. doplněné a přepracované vydání. Praha: C.H.Beck, 2011, s. 17-18.

V mezinárodním právu se nabytí nezávislosti státu považuje moment, kdy veřejná moc zruší podřízenost na určitém území jiné suverénní moci a tím vzniká státu právní subjektivita.²⁴

Nezávislost je důležitou charakteristikou státu. Nezávislost státu v mezinárodním právu zahrnuje řadu práv a povinností, které stát musí dodržovat, a proto je nezávislost státu nezbytná pro samotnou právní subjektivitu státu. Na právní nezávislost státu nemá vliv ani ekonomická ani politická závislost na jiném státu, pokud stát není fakticky nucen se podřít požadavkům jiného státu a neohrožuje jeho suverenitu. Rozsah a obsah nezávislosti státu určuje mezinárodní právo a není tedy v kompetenci státu ji určovat.²⁵

Nezávislost státu je rovněž spojena se schopností státu vstupovat do mezinárodněprávních vztahů s jinými státy. Uzavírání mezinárodních smluv není vyhrazeno pouze nezávislým státům, takže i mezinárodní organizace a jiné orgány mohou uzavírat mezinárodní smlouvy podle pravidel mezinárodního práva. Uzavírání mezinárodních smluv s jinými státy je ale zásadní pro stát v tom, že stát je schopen vytvářet takové smlouvy, které jsou pro daný stát výhodné a bez tohoto nemůže být stát označován za nezávislý stát. V této situaci není důležité, zda stát je schopen ovlivnit rozhodování, ale jde o to, zda stát takovou způsobilost vůbec má a to je právě podstatou nezávislosti státu. Schopnost státu vstupovat do vztahů s jinými státy je jakási záštita toho, že stát nepodléhá jinému suverénnímu státu a není ovlivněna faktická nezávislost takového státu. Je ovšem diskutabilní, zda je faktická nezávislost stejně nezbytná jako právní.²⁶

Je obtížné použít nezávislost jako takovou pro kritérium subjektivity státu, protože samotné mezinárodní právo považuje určení otázky státnosti za problémové. Je totiž podstatné, v jakém kontextu a pro jaký účel je otázka na nezávislost položena. Nedostatek nezávislosti může být tak značný, že subjekt není považován za stát, ale je k nerozeznání od součásti jiného dominantního státu. Nebo subjekt je nezávislý v základním smyslu, ale v určitých záležitostech jedná pod kontrolou jiného státu a akty státu jsou odpovědný jinému státu. I když jde v tomto případě o nezávislost jako základní prvek suverenity státu v mezinárodním právu, může mít termín nezávislost v jiném kontextu i jiný význam. Je důležité

24 MALENOVSKÝ, Jiří. *Mezinárodní právo veřejné: jeho obecná část a poměr k vnitrostátnímu právu, zvláště k právu českému*. 5. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2008, s. 131.

25 SHAW, Malcom N. *International Law. Sixth edition*. Cambridge: Cambridge University Press, 2008, s. 211 - 214

26 Tamtéž, s. 202.

rozlišovat nezávislost jako kvalifikaci pro mezinárodněprávní postavení státu a nebo jako podmínku pro existenci nového státu. Nový stát musí vystupovat tak, aby prokázal značnou nezávislost a to jak právní tak skutečnou na předchozím státu, aby byl považován za nově vzniklý stát. Na straně druhé je nezávislost státu chráněna pravidly mezinárodního práva proti nezákonné anexi či invazi, proto může stát i po delší dobu nadále existovat jako právnická osoba i přes nedostatek účinnosti. Souvislost v níž nárok na nezávislost zapříčiní ztrátu nezávislosti je tedy velmi důležitá.²⁷

Je nutné také rozlišovat mezi nezávislostí jako kritériem pro státnost a nezávislostí jako právem států, což mělo význam při posouzení v případě Rakousko-německé celní unie. Jednalo se o to, zda návrh na Rakousko-německou obchodní celní unii nemá vliv na Saint-Germainskou smlouvu, která zajistila suverenitu a nezávislost Rakouskému státu po první světové válce. Soud se sice shodl na tom, že navrhovaná unie by neodcizila Rakousku nezávislost, ale většina soudců prohlásila, že vytvoření unie by bylo nezákonné z důvodu porušení článku 88 Saint-Germainské smlouvy, který uváděl, že Rakousko musí zůstat autonomním státem a nesmí bez Společnosti národů uzavírat žádné ekonomické či politické dohody. Význam tohoto případu spočívá v tom, že v tomto případě bylo řečeno, že podle článku 88 Saint-Germainské smlouvy, musí být Rakousko v rámci svých hranic samostatným státem s výhradním právem rozhodovat ve všech politických, hospodářských, ekonomických či jiných věcech a nezávislost bude narušena, pokud bude smlouva porušena ať už v ekonomických či politických věcech či jiných aspektech nezávislosti, které jsou od sebe nedělitelné. Toto je často označováno za definici nezávislosti, ale je nutné také přihlídnout ke specifickým souvislostem. Jako obecná definice nezávislosti pro kritérium určení státnosti je příliš striktní. Soudce Anzilotti prohlásil, že nezávislost Rakouska podle Saint-Germainské smlouvy není nic jiného než existence samostatného státu nepodléhajícího žádné autoritě jiného státu či skupině států. Nezávislost lze tedy chápat jako běžné fungování států podle mezinárodního práva, tedy není ohrožena suverenita, což znamená, že stát nepodléhá jiné autoritě než mezinárodnímu právu. Z toho je patrné, že právní koncepce nezávislosti státu

27 CRAWFORD, James. *The Creation of States in International Law*. Oxford: Clarendon Press, 2006, s. 62 - 63.

nemá nic společného s podřizováním se mezinárodnímu právu, nebo se stále větším množstvím zemí, které jsou na sobě závislé.²⁸

Omezení svobody států vzniklé dodržováním zásad mezinárodního práva či vytvořením smluvních závazků, nemají v nejmenším vliv na nezávislost státu. Nezávislost obsahuje dva hlavní prvky a to samostatnou existenci entity v rámci souvisejících hranic a dále, že stát není podřízen orgánům moci jiných států, tedy že nepodléhá jiné autoritě než mezinárodnímu právu. Samostatná existence nezávislosti je závislá na již výše uvedených kritériích a na vykonávání vládní moci nad územím a jeho obyvatelstvem. Pokud jsou tyto podmínky splněny lze oblast potencionálně považovat za oblast státu. Ale soudce Anzilotti doplnil, že je nezbytný pro nezávislost další prvek a to nutnost nepodléhat orgánům jiných států. Z tohoto kontextu vyplývají různé varianty. Může se stát, že subjekt, který sice není formálně či právně nezávislý, působí se značnou svobodou jak ve vnitřních, tak v zahraničních věcech. Taková situace nastává v případě, když jsou potvrzeny nominální a právní nároky svrchovanosti či částečné suverenity, nebo tam kde metropolitní stát postupně uděluje moc bývalé kolonii a tím maskuje nově vznikající subjektivitu této bývalé kolonie. Nebo naopak se může stát, že formálně nezávislý subjekt je ve skutečnosti spravován jiným státem v takové míře, že právní nezávislost je irelevantní či bezvýznamná. Tyto situace ukazují na nejednotnost pojmu nezávislost, proto je nutné rozlišovat nezávislost faktickou a právní a vymezit vztah mezi nimi.²⁹

2.5.1 Právní nezávislost státu

Právní nezávislost nalezneme tam, kde je udělena samostatným orgánům domnělého státu pravomoc vlády nad územím ve vnějších i vnitřních věcech. Přidělení moci v tomto smyslu, může vzniknout na základě právních předpisů platných na území např. v podobě ústavy nebo může být udělena plná moc od suveréna k uzavření bilaterální či multilaterální smlouvy. V terminologii Rousseaua právní nezávislost tkví ve výlučné jurisdikci. Tento

28 CRAWFORD, James. *The Creation of States in International Law*. Oxford: Clarendon Press, 2006, s. 63 - 64.

29 Tamtéž, s. 65 – 66.

aspekt je nejlépe vykreslen přezkumem některých faktorů, které jsou podstatné v mezinárodní praxi pro právní nezávislost.³⁰

2.5.2 Faktická nezávislost státu

Dokonce i v případech, kdy se zdá, že je podmínka právní nezávislosti splněna, je nutné přezkoumat i prvek domnělé faktické nezávislosti státu: tento prvek odpovídá Rousseauově termínu platnost pravomocí. Skutečná nezávislost je relativní, neboli v Rousseauově terminologii kvantitativní, což považuje za otázku míry. Pro tyto účely se může definovat jako minimální stupeň faktické vládní moci v držení vlády údajného státu, což je bezpodmínečně nutné k tomu, aby mohl být domnělý stát kvalifikován jako nezávislý. Je to věc politické reality, v rozličných případech mohou vyvstat významné problémy hodnocení. Není to ovšem tak, že by problém unikl všem definicím. Způsob jakým se pravidlo vztahuje na řadu vzniklých faktických situací, je stejně tak právně problematické jako vymezení samotného pravidla, obzvláště když je pravidlo všeobecného charakteru. Praxe ukazuje, že míra skutečné nezávislosti nutná pro kvalifikaci entity jako stát může být minimální, ovšem v případě sporu zákonných práv, tento prvek hraje velkou roli. To také směřuje k několika podmínkám při určování skutečné existence faktické nezávislosti. Tento bod může být popsán jako zkoumání důležitých faktorů.³¹

2.5.2.1 Významná vnější kontrola státu

Subjekt, který sice vykazuje formální znaky nezávislosti, ale je pod dlouhodobou nebo trvalou cizí nadvládou, není z hlediska mezinárodně právní subjektivity nezávislý. Při použití této zásady vznikají dva problémy. Prvním probléme je, že v některých případech nemusí být vnější nadvláda považována za zahraniční či cizí, a proto se neodchyluje od státnosti dotčeného subjektu. Situace, kdy cizí státní příslušník je hlavou státu, ještě neznamená, že tento stát podléhá cizí kontrole, pokud dotčená hlava státu bude pracovat a fungovat jako

30 CRAWFORD, James. *The Creation of States in International Law*. Oxford: Clarendon Press, 2006, s. 66 – 67.

31 Tamtéž, s. 72.

vláda daného státu nebo podle doporučením místní vlády daného státu. Takové případy jsou ovšem ojedinělé. V těchto případech je podstatná poměrně jasná představa o tom, jak jsou jednotlivé pravomoci vykonávány. Druhý problém je zjistit bod zlomu, ve kterém se vliv cizí moci promění v nadvládu či kontrolu. Z toho může vyvstat problém, jak se v určitých případech bude situace hodnotit.³²

Podle obecného mezinárodního práva, aby byl prokázán nedostatek právní nezávislosti, musí být prokázána v širokém spektru rozsáhlá nadvláda cizího státu, která je rovněž trvalá a systematická. I když je evidentní, že subjekt je pouze jakási loutka, je nutné v případech, kdy se nejedná o okupaci či vojenskou intervenci, ustát velké důkazní břemeno k prokázání takové nezávislosti.³³

2.5.3 Vztah mezi faktickou a právní nezávislostí státu

Dva analyzované pojmy, skutečná a právní nezávislost, jsou úzce spojeny, ale jejich vztah je však složitý. Situace je bezproblémová, když právní a skutečná nezávislost koexistují vedle sebe. Problém nastává, když právní nezávislost maskuje nedostatek jakékoli faktické nezávislosti, subjekt by neměl být považován, pro účely posuzování státní subjektivity, za nezávislý. Mnohem spleťitější je situace, kdy stát má faktickou nezávislost, ale chybí mu nezávislost právní jako například v roce 1924 u Dominií. Je nutné podotknout, že právní důsledky a konkrétní souvislosti, které jsou vyvozeny ze zdánlivého nedostatku nezávislosti, jsou velmi významné. V mezních případech jsou také podstatné faktory jako uznání, zejména když jde o uznání neměnné a všeobecné. U případů, kdy je nezávislost stanovena jako základní kritérium pro určení subjektivity, jsou některé předpoklady nezávislosti důležité. Tyto předpoklady nezávislosti lze rozdělit do 4 bodů: 1) Podle obecného principu, každá formálně samostatná územní jednotka, která má i určitou míru faktické moci, by měla být považována za stát pro účely obecného mezinárodního práva. Označení „ sui generis“, vztahující se často na některé subjekty, které z různých důvodů nejsou považovány za stát, má malou váhu. Systém pravidel, který je platný pro státy, poskytuje pružný a snadno použitelný standard, na druhou stranu velké množství nezbytných a často nevyřčených pravidel

32 CRAWFORD, James. *The Creation of States in International Law*. Oxford: Clarendon Press, 2006, s. 76.

33 Tamtéž, 2006, s. 85.

týkajících se „sui generis“ je pracné a pro většinu případů zbytečné. Předpokládat, že subjekty jako chráněné státy či mezinárodní území jsou předem vyloučeny ze státní subjektivity, by bylo nesprávné a zveličovalo by exkluzivitu subjektivity v mezinárodně právním řádu. Takový předpoklad nebyl Mezinárodním soudním dvorem nikdy potvrzen. 2) Předpoklad nezávislosti, pro účely subjektivity státu, by měl být tehdy, kdy subjekt nevznikl za přispění závažné protiprávnosti a pokud je tento subjekt právně nezávislý. Na druhou stranu se předpoklad nezávislosti neužije tam, kde subjekt není právně nezávislý a nebo když subjekt vznikl za přispění nezákonného jednání či v případech kdy území je pod agresivní okupací a je vytvořen nový režim nebo tento režim zaštiťují okupační mocnosti. 3) Jak je možno vidět, je zde velmi silný předpoklad ve prospěch pokračující subjektivity stávajícího státu, a to navzdory někdy i velmi rozsáhlé ztrátě faktické moci. 4) Existuje předpoklad, že územní jednotka jako celek získá nezávislost, v případě že jí bývalým kolonizátorem byla udělena plná právní nezávislost. Je předpokládáno, že subjekt se může stát státem i v případě, že došlo k protiprávnímu jednání při jeho vzniku. Před rokem 1919 byl takový předpoklad těžko napadnutelný, spornými body bylo problémové uplatnění dominantní zásady efektivity.³⁴

2.6 Závislý stát

Za závislý stát je považován ten stát, jehož nezávislost mezinárodní právo omezuje ve prospěch jiného státu. Závislé státy nemají mezinárodněprávní subjektivitu z důvodu absence plné způsobilosti k úkonům v mezinárodním právu. Hlavními formami závislosti států byly mezinárodní protektoráty, kapitulační režimy, mandáty, vazalita, nesamosprávná území a poručenská území. Tyto formy závislosti v průběhu 20. století takřka vymizely.³⁵

Četnost různých případů závislých států v minulosti byla značná a v průběhu let se okolnosti a terminologie měnila, proto v dnešní době by se nemělo vycházet z pouhého označení dané závislosti, ale měly by se dokumenty a daný případ nejprve prozkoumat. V rozsudku Nařízení o státní příslušnosti Tuniska a Maroka bylo vysloveno, že i když protektoráty mají společné rysy, podle mezinárodního práva každý případ protektorátu prošel

34 CRAWFORD, James. *The Creation of States in International Law*. Oxford: Clarendon Press, 2006, s. 88 - 89.

35 POTOČNÝ, Miroslav. *Mezinárodní právo veřejné: zvláštní část*. 6. doplněné a přepracované vydání. Praha: C.H.Beck, 2011, s. 19.

individuálním vývojem, má individuální charakter a byl uzavřen za specifických podmínek.³⁶

36 CRAWFORD, James. *The Creation of States in International Law*. Oxford: Clarendon Press,, 2006, s. 283.

3 Mezinárodněprávní uznání

Pro tuto práci je nutné se zabývat i mezinárodněprávním uznáním, zejména je nutné se zaměřit na mezinárodněprávní uznání státu, které je podstatné pro objasnění mezinárodněprávního postavení Tibetu v době čínské anexe. Je také nutné se zaměřit na mezinárodněprávní uznání vlády a rovněž je nutné se zabývat mezinárodněprávním uznáním národů, které je podstatné pro samotný tibetský lid a ze kterého vychází další práva pro Tibeťany.

3.1 Uznání státu

Uznání státu může být popisováno jako svobodný akt státu, kterým reaguje výslovně či mlčky na vznik nového státu. Problematika spojená s uznáním státu je částečně řešena obecnými pravidly mezinárodního práva a to především z důvodu, že státy si chtějí ponechat možnost rozhodovat o tom, zda nově vzniklý stát uznají či nikoli. I když na samotnou existenci státu nemá vliv uznání za stát, je postavení neuznaného státu, byť jen některými členy mezinárodního společenství, velmi obtížné. Uznáním za stát je teprve státu umožněna aktivní účast na mezinárodním poli. Uznání státu se dá rozdělit na část s deklaratorní a konstitutivní povahou. Za část s deklaratorní povahou se považuje, když uznání státu je právním aktem, kterým stát dává najevo, že nově vzniklý stát je rovnocenným partnerem v mezinárodním právu a bere ho za suverénní státní útvar. Za část s konstitutivní povahou se považuje to, že stát svým uznáním nového státu projeví souhlas s možností vstupování do právních vztahů s novým státem, které jsou četnější než ty, které umožňují základní povinnosti a práva státu.³⁷

Existuje dvojí uznání státu a to uznání *de iure* a *de facto*. Uznání státu *de iure* je neodvolatelné, definitivní a úplné. Právní účinky uznání *de iure* končí pouze v případě zániku státu. Uznání *de iure* znamená, že uznaný stát je považován za právoplatného člena mezinárodního společenství a budou s ním navazovány politické a právní styky. Uznání státu *de facto* je dočasné a omezené, ale přesto má právní účinky, i když omezené oproti uznání *de*

37 POTOČNÝ, Miroslav. *Mezinárodní právo veřejné: zvláštní část*. 6. doplněné a přepracované vydání. Praha: C.H.Beck, 2011, s. 28-29.

iure. Uznání de facto může být kdykoli zrušeno. Toto uznání vede většinou k založení právního vztahu jdoucího nad míru základních povinností a práv státu. Za uznání státu de facto lze brát například uzavírání obchodních dohod mezi státy. Uznání de facto státy využívají v případech, kdy státy ve vlastním zájmu chtějí upravit vztah k nově vytvořenému státu, avšak se nechtějí politicky vázat k novému státu a to z různých důvodů, například nevěří v jeho delší existenci. Uznání de facto i de iure dávají právní podklad pro politickou spolupráci, nezaručují opravdový rozvoj vztahů mezi jednotlivými státy.³⁸

Uznání státu lze také popsat jako jednostranný právní akt státu, kterým bere na vědomí určitou faktickou situaci a přisuzuje jí konkrétní právní význam. Institut uznání státu měl v tradičním mezinárodním právu konstitutivní účinky. Územní jednotka, která měla vlastní území, obyvatelstvo a suverénní moc, se stala státem až díky uznání státu a to jen ve vztahu k uznávajícímu státu. V dnešním mezinárodním právu převládá teorie deklaratorní. Jakmile územní jednotka naplní podmínky vlastního území, obyvatelstva a svrchované moci, je automaticky považována za stát a subjekt mezinárodního práva. Uznání ze strany ostatních států tento fakt pouze deklaruje uznávající státy skutečnost, že nově vzniklý útvar je suverénním státem a rovnocenným subjektem mezinárodního práva, berou na vědomí. Uznávající stát tak dává najevo záměr navazovat s novým státem mezinárodní vztahy. Uznáním de iure uznávající stát nově vzniklému státu přiznává definitivně znaky státu, bere jej na vědomí a souhlasí s tím, že budou s nově vzniklým státem navazovány mezinárodní vztahy. Uznáním de facto stát sice respektuje skutečnost, že stát nese jisté znaky státu jako subjektu mezinárodního práva, ale uznání je dočasné a omezené. Podle formy se rozlišuje uznání státu na projevené mlčky či výslovně. Výslovné uznání je akt uznávajícího státu, kterým jasně dá najevo úmysl nový stát uzнат a to například formou vládního prohlášení. Za uznání státu mlčky může být považován akt uznávajícího státu, který obsahuje rovněž uznání nového státu. Tím může být například sjednání dohody mezi nově vzniklým státem a státem uznávajícím, neboť touto dohodou uznávající stát přiznává novému státu způsobilost uzavírat mezinárodní smlouvy, znak vlastní mezinárodnímu právu.³⁹

Je podstatné podotknout, že uznání za stát má hlavně obrovský politický význam a posuzování skutečných kritérií je v praxi velmi náročným problémem. Je zde kladena otázka,

38 POTOČNÝ, Miroslav. *Mezinárodní právo veřejné: zvláštní část*. 6. doplněné a přepracované vydání. Praha: C.H.Beck, 2011, s. 29.

39 DAVID, Vladislav a kolektiv. *Mezinárodní právo veřejné s kazuistikou*. 1. vydání. Praha: Leges, 2011, s. 158 -159.

jakým prostředkem a podle čeho se vlastně měří efektivní výkonná moc ve státu a jak velká musí být, aby byla entita považována za stát? V otázce uznávání států se vždy odráží a prolínají právní a politické hlediska. Uznání státu by se podle mezinárodněprávního hlediska mělo řídit kritériem splnění tří konstitutivních prvků. Pro další vývoj mezinárodního společenství by byla vhodná právní jistota při vzniku popřípadě zániku státu, ať již budou podstatné právní či politické argumenty, právě proto je v mezinárodním právu zakázáno uznat entitu, která nesplňuje kritéria státnosti.⁴⁰

Uznání od ostatních států je významným okamžikem ve vývoji subjektivitu státu. Byly vedeny četné diskuze o účincích deklaratornosti či konstitutivnosti aktu uznání. Oba účinky si oponovaly. Praxe i věda potvrdily, že uznání má především deklaratorní účinek. Uznávající stát může uznat pouze stát, který splňuje veškeré požadované podmínky. Pokud stát ovšem neuzná některý stát, na státnost neuznaného státu to může mít rozhodující dopad. Nelze ovšem aktu uznání přiznat jen deklaratorní účinek. Uznání v sobě obsahuje vůli uznávajícího státu zacházet s uznaným státem jako se sobě rovným suverénním státem. Uznávající stát aktem uznání bere na vědomí výkon pravomocí nově uznaného státu, tím bude vytvářen nový právní stav mezi těmito státy. Z těchto důvodů má uznání i konstitutivní účinky, které s deklaratorními účinky tvoří ucelenost uznání. Uznání zasahuje i do politické sféry. Mezinárodní právo nenařizuje státům, aby uznaly entitu za stát, i když ta má splněny veškeré podmínky státnosti. Akt uznání je ponechán pouze na vůli států, proto často neuznání bylo učiněno z důvodů politických a nikoli z nedostatečného splnění podmínek státnosti.⁴¹

Z hlediska mezinárodního práva uznání za stát není podmínkou pro subjektivitu státu. Subjekt, který není uznán za stát, ale splňuje podmínky pro uznání, má i přesto ke státu, kterým nebyl uznán, práva státu podle mezinárodního práva. Tyto práva nejsou podmíněna uznáním. Subjekt není státem z důvodu uznání, je uznán protože se jedná o stát. Naproti tomu v některých případech subjekt, který nesplňuje základní kritéria státu, může být za stát uznán. Toto uznání může být ustanovující právní povinností pro uznávající stát, má také sklony upevňovat nejisté obecné právní postavení uznávaného státu. Uznání, byť většinou deklaratorní, může mít v konkrétních případech značný význam. Uznání je důkazem

40 SCHEU, Harald Christian. *Úvod do mezinárodního práva veřejného*. 1. vydání. Praha: Auditorium, 2010, s. 88-89.

41 MALENOVSKÝ, Jiří. *Mezinárodní právo veřejné: jeho obecná část a poměr k vnitrostátnímu právu, zvláště k právu českému*. 5. vydání. Brno: Masarykova univerzita, Doplněk, 2008, s. 132 – 133.

významného právního postavení alespoň u těch uznávajících státních vlád, které nejednají pouze na základě využití dané příležitosti ve svůj prospěch.⁴²

Důležitost uznání je důsledkem nevyjasněných a nedokonalých pravidel mezinárodního práva. Mnohdy nelze spory v mezinárodním právu řešit soudní cestou, proto většinou státy, jako hlavní subjekty mezinárodního práva, rozhodují o tom, zda jsou splněny určité požadavky či nikoli. Tedy uznání je v mezinárodním právu jednostranným aktem státu, ale prohlášení, že stát je uznán, může být i obsahem smlouvy. Uznáním tedy stát potvrzuje, že situace, které mohou být v mezinárodním právu sporné, již nebude možné zpochybnit. Existují důvody, proč státy plně neuznají některou entitu, i když na první pohled má všechny požadavky na stát. Nejčastějším důvodem je, že entita nemá dostatečnou nezávislost. Ne ze všech aktů, které mezi sebou stát a entita má, lze vyvodit uznání. Je pouze jeden akt, ze kterého lze uznání vyvodit a to je navázání plných diplomatických vztahů. Také se vedou dlouholeté spory o tom, zda uznání má jen konstitutivní nebo deklaratorní účinek. Lauterpacht tvrdil, že pokud nastane spor o existenci prvků státnosti, konstitutivní uznání tento spor urovná. Tam, kde byly splněny kritéria státnosti, viděl povinnost tyto entity uzнат za stát. Je ovšem evidentní, že uznáním se stát nevytvoří, jen se potvrzuje, že entita má právní subjektivitu státu. Jakmile všechny státy, nebo alespoň většina, dospějí ke stejnému stanovisku, je věc uzavřena. Uznání státu, které bylo v minulosti velmi podstatné, bylo do určité míry nahrazeno přijetím do OSN. I když nároky na neuznání státu, se vyskytli i poté, co se stát stal členem OSN, jako například u Izraele, je ale zřejmé, že již nelze upřít státnost členu OSN. Také je podstatné, že OSN se stala místem, kde se koordinuje neuznání. Stává se, že Rada bezpečnosti OSN, na základě Valného shromáždění OSN, vyzve státy, aby konkrétní subjekt uznala či nikoli. V případě, že rada bezpečnosti OSN rozhoduje podle článku 7 Charty OSN, je usnesení závazné. Toto ukazuje, že OSN v dnešní době hraje důležitou roli v otázkách uznávání.⁴³

42 CRAWFORD, James. *The Creation of States in International Law*. Oxford: Clarendon Press, 2006, s. 93.

43 FROWEIN, Jochen, A. Recognition. In *The Max Planck Encyclopaedia public of International Law*. Volume VIII. New York: By Oxford University Press, 2012, s. 656 – 659.

3.2 Uznání vlády

Vládou nebo jinak veřejnou mocí se rozumí systém orgánů státu, který na území státu zajišťuje územní správu a veřejný pořádek, alespoň v takové míře, že daný stát koexistuje s ostatními státy. Efektivní vládou se pro účely mezinárodního práva považuje, když vláda je schopna podřídit své moci všechny osoby na území státu.⁴⁴

Normy mezinárodního práva chybí zejména z důvodu neoslabení právní jistoty v mezinárodních vztazích, aby vratká vnitrostátní politická situace v některých zemích nenarušila mezinárodní postavení daného státu.⁴⁵ Změna vlády je především vnitřní záležitostí jednotlivých svrchovaných států. Při změně vlády násilnou formou se mohou jiné státy zajímat o to, zda tento nový orgán je oprávněn zastupovat stát při mezinárodních stycích a zda je nová vláda způsobilá a ochotna plnit již uzavřené předchozí mezinárodní závazky. Při změně vlády násilnou formou si tedy ostatní státy mají právo rozhodnout, zda nově vzniklou vládu přijmou či nepřijmou za orgán zastupující daný stát na mezinárodním poli.⁴⁶

Za výjimečných okolností je vláda nucena, navzdory své vůli, vykonávat svoji funkci mimo své území státu, které je podrobena cizí okupaci či kolaborantské nebo koloniální vládě, v takových případech může být uznána exilová vláda.⁴⁷ Je jen v kompetenci státu zda exilovou vládu uzná či neuzná.⁴⁸ Poskytnutí azylu na území jiného státu exilové vládě je legální v případě, že vládě je znemožněn výkon moci na vlastním státním území z důvodu agrese a posléze okupace cizím státem, nebo v případě jiných protiprávních situacích. V běžném stavu státu by bylo poskytnutí útočiště exilové vládě jiného státu považováno za výrazné vměšování se do vnitřních záležitostí.⁴⁹

44 MALENOVSKÝ, Jiří. *Mezinárodní právo veřejné: jeho obecná část a poměr k vnitrostátnímu právu, zvláště k právu českému*. 5. vydání. Brno: Masarykova univerzita, Doplněk, 2008, s. 111 – 112.

45 Tamtéž, s. 112.

46 POTOČNÝ, Miroslav. *Mezinárodní právo veřejné: zvláštní část*. 6. doplněné a přepracované vydání. Praha: C.H.Beck, 2011, s. 30 -31.

47 Tamtéž, s. 32.

48 DAVID, Vladislav a kolektiv. *Mezinárodní právo veřejné s kazuistikou*. 1. vydání. Praha: Leges, 2011, s. 160.

49 MALENOVSKÝ, Jiří. *Mezinárodní právo veřejné: jeho obecná část a poměr k vnitrostátnímu právu, zvláště k právu českému*. 5. vydání. Brno: Masarykova univerzita, Doplněk, 2008, s. 112 – 113.

3.3 Uznání národů

3.3.1 Vymezení pojmu národ

Z politologického hlediska je pojem národ brán velmi široce a jen výjimečně se zkoumá, čím se národ vlastně vyznačuje. Slova národ je často používáno nesprávně a považuje se jako synonymum pro stát, zemi, etnickou skupinu či rasu. Národy jsou ovšem směsicí objektivních a subjektivních rysů. Za objektivní rysy národa se považuje to, že národy jsou kulturní entity, tedy lidé, kteří používají stejný jazyk, mají stejnou minulost a jsou stejného náboženského vyznání. Národy nelze ovšem definovat pouze faktory objektivními, národy totiž mají etnické, rasové i kulturní pestrosti. Národ lze tedy definovat pouze subjektivně, tedy těmi kdo k národu patří. Národ se tedy od ostatních odlišuje tím, že členové daného národa se za národ považují, to znamená že se národ považuje za specifické, samostatné a od jiných lišící se politické společenství.⁵⁰

Vymezení pojmu národ je velmi citlivé téma, protože tento pojem není zcela jednoznačný. Ani Rámcová úmluva o ochraně národnostních menšin Rady Evropy neobsahuje žádnou definici národa. Při určování pojmu národ se nevychází z jedné teorie, ale z mnoha různých a někdy i protichůdných pojmů vycházejících z psychologické či politické základny. Ve většině případů se termín národ popisuje jako odraz politických a psychologických základů politického společenství. Pojem národ byl a je velmi důležitý pro politické a právní myšlení a jeho užitečnost spočívá právě v samotné nejasnosti pojmu.⁵¹

Pojem národ v mezinárodním právu je neustálený a tím se komplikuje celá právní úprava řešící zásady práva na sebeurčení národů. V současné době se v mezinárodním právu objevují dvě pojetí toho, co je za národ považováno, to má právě negativní dopad na stabilizaci pojmu národ v mezinárodním právu. Jedno pojetí národa se popisuje jako politické společenství, které se uplatňuje na konkrétním státním území. Předpokladem pro příslušnost k národu, je tedy styk jednotlivců v daném státním území. Občanství osoby bylo nabýváno podle principu *ius soli*, tedy daná osoba se narodila na daném území. Druhé pojetí národa je vázáno k principu nabývání občanství *ius sanguinis*, tedy zrození z příslušníků určitého národa.

50 HEYWOOD, Andrew. *Politologie*. 1. vydání. Praha: Eurolex Bohemia s. r. o., 2004, s. 127 - 128.

51 VON BOGDANDY, Armin, HAÜBLER, Stefan. Nation. In *The Max Planck Encyclopaedia public of International Law*. Volume VII. New York: By Oxford University Press, 2012. s. 518.

Národ byl k sobě poután tedy nejen společným původem, ale i společnými tradicemi a kulturou. Obě pojetí národa jsou v mezinárodní realitě obsaženy a státy ve své praxi kolísají mezi nimi.⁵²

3.3.2 Národ a jeho sebeurčení

Obsah zásady na sebeurčení národů čerpá normativitu z mezinárodní praxe a doporučujících aktů Valného shromáždění a ne z jasně vytyčených smluvních pravidel, proto často jsou nejednotná a neshodují se. Charta OSN v článku 1 odst. 2 a článku 55 zásadu sebeurčení sice ustanovuje, ale nevyplývá z nich, že by byla zaručena doposud závislým národům samostatnost. Když Charta zmiňuje právo na sebeurčení a rovná práva národů, z kontextu vyplývá, že tvůrci měli na mysl spíš národ, který se již přeměnil na samostatný stát. Převratný dopad měly až deklarace Valného shromáždění z roku 1960 o poskytnutí nezávislosti koloniálním zemím a národům a Deklarace zásad mezinárodního práva upravujících mírové, přátelské vztahy a spolupráci mezi všemi státy z roku 1970, deklarace zmiňovaly možnost vymanit se z koloniální moci. Toto právo se stalo neodmyslitelnou součástí mezinárodního práva.⁵³

Právo národů na vnitřní sebeurčení vyplývá ovšem z norem mezinárodního práva na ochranu lidských práv, z toho vyplývá nárok národů na demokratickou vládu.⁵⁴ Právo všech národů na sebeurčení bylo vloženo roku 1966 do článku 1 Mezinárodních paktů o lidských právech, rozvojové země doufaly, že v mezinárodním právu dojde k větší vynutitelnosti práva na sebeurčení, důsledky vložení práva na sebeurčení do těchto smluv o lidských právech jsou však malé. Právo národů na sebeurčení se sice zařadilo do práv chráněných mezinárodními pakty, ale neodléhá předběžné kontrole. Výbor pro lidská práva svou kompetenci při posuzování práva národů na sebeurčení několikrát vyloučil. I přesto, že právo národů na sebeurčení bylo vloženo do výčtu Mezinárodních lidských práv, toto právo má kolektivní

52 MALENOVSKÝ, Jiří. *Mezinárodní právo veřejné: jeho obecná část a poměr k vnitrostátnímu právu, zvláště k právu českému*. 5. vydání. Brno: Masarykova univerzita, Doplněk, 2008, s. 118 – 120.

53 Tamtéž, s. 123 – 124.

54 Tamtéž, s. 124.

charakter, nikoli individuální a toto právo je určeno pouze národu coby společenství a ne jednotlivým příslušníkům národa.⁵⁵

3.3.3 Uznání za národ

V minulosti byl využit právní institut uznání národa. V období 1916 – 1918 byly Češi, Slováci a Poláci uznáni některými státy za národ. Reprezentativní orgány těchto národů byly uznány za politické představitele národů a byly s nimi oficiálně udržovány mezinárodní styky. V roce 1918 byla podepsána smlouva mezi Československou národní radou a francouzskou vládou, ve kterém francouzská vláda prohlašovala, že Česká národní rada je de facto vládou, která představuje suverenitu českého národa a že francouzská vláda bere český národ za spojence a stranu ve válečném konfliktu. Takovéto uznání za národ neodmyslitelně znamenalo i uznání práva na sebeurčení národa, to je právo na vznik samostatného státu. Uznání bylo neodvolatelné a stát později nemohl odepřít takové národní skupině statut národa. Na druhou stranu nebylo zřejmé zda, a v jaké míře, uznávající stát musí národu pomáhat při výkonu práva na sebeurčení. Uznání za národ se však značně odchylovalo od institutu povstání, jelikož orgány národa nevykonávaly na žádné části území v době uznání žádnou veřejnou moc.⁵⁶

3.3.4 Právo na odtržení národa a zásada územní celistvosti

Mezinárodní právo dává přednost zachování územní celistvosti státu před uplatněním práva národa na odtržení plynoucího z práva na sebeurčení národů. Deklarace Valného shromáždění z roku 1970 vymezuje vztah mezi územní celistvostí a sebeurčením národů. V závěrečné části pasáže o rovných právech a sebeurčení národů se hovoří o tom, že předchozí odstavce o rovných právech a sebeurčení národů se nesmí vyložit tak, aby vedly k omezení územní celistvosti států, které jednají ve shodě se zásadou rovných práv a sebeurčení národů. Z této části vyplývá několik závěrů: 1) Mezinárodní právo nárok národa na odtržení jako

55 MALENOVSKÝ, Jiří. *Mezinárodní právo veřejné: jeho obecná část a poměr k vnitrostátnímu právu, zvláště k právu českému*. 5. vydání. Brno: Masarykova univerzita, Doplněk, 2008, s. 130 – 131.

56 POTOČNÝ, Miroslav. *Mezinárodní právo veřejné: zvláštní část*. 6. doplněné a přepracované vydání. Praha: C.H.Beck, 2011, s. 33.

součástí práva na sebeurčení národa neobsahuje, ale ani jej nezakazuje. 2) V případě že státy a jejich vlády se chovají podle pravidel mezinárodního práva ve vztahu k obyvatelstvu, mezinárodní právo zaručuje jejich územní celistvost a do poměrů mezi nimi nijak nezasahuje, tyto vztahy jsou upravovány vnitrostátním právem. 3) V některých případech může být právo na odtržení národů zaručeno či alespoň tolerováno ústavou daného státu, v takových případech do výkonu tohoto práva mezinárodní právo nezasahuje. Z pohledu mezinárodního práva ovšem nestačí, že vnitrostátní právní úprava odtržení národa připouští, je nutné aby souhlasilo s odtržením národa více zúčastněných subjektů i daný stát. 4) Právo na odtržení národa se realizuje v nestandardních situacích, kdy stát vůči podléhajícímu národu, který se chce domoci práva na sebeurčení, se chová diskriminačně k příslušníkům národa či nedodrží mezinárodní právo. Pokud dojde k odtržení národa, mezinárodní právo trvá na uplatnění pravidla *uti possidetis* (neměnnost mezinárodně uznaných hranic), toto pravidlo musí respektovat i nově vzniklý stát. 5) Čím více jsou porušována základní lidská práva příslušníků daného národa, tím více je oprávněné použít požadavek na secesi v mezinárodním společenství. Právě mezinárodní společenství posuzuje podmínky pro odtržení národa a není oproštěno od politických úvah, proto v praxi výkon tohoto práva trpí právní nejistotou a rozdílností v jednotlivých případech.⁵⁷

57 MALENOVSKÝ, Jiří. *Mezinárodní právo veřejné: jeho obecná část a poměr k vnitrostátnímu právu, zvláště k právu českému*. 5. vydání. Brno: Masarykova univerzita, Doplněk, 2008, s. 124 - 127.

4 Historie Tibetu, hlavně z pohledu vztahů mezi Čínou a Tibetem

Tibet má dlouhou historii, já se budu zabývat historií od 7. století, která je podstatná pro tuto práci a která objasňuje vztahy a vazby mezi Čínou a Tibetem.

Vrcholu ve svých dějinách Tibet dosáhl od poloviny 7. století a v době 8. století. V tomto období byl Tibet rozsáhlou říší, která sahala na území Sin-ťiang a provincie Kan-su. V tomto období bylo mezi Tibetem a Čínou podepsáno mnoho významných dohod a vysláno mnoho poselstev. Obzvláště významná byla smlouva mezi Tibetem a Čínou z let 821 – 822, která byla dvojjazyčná a ve které zjednodušeně stálo, že obě země se budou přidržovat stanovené hranice mezi oběma zeměmi a každá ze zemí bude mít své území a lid každé z těchto zemí bude šťasten na svém území. Tibet v této době byl svrchovaným a nezávislým státem, který měl četné zahraniční styky a rozsáhlou armádu. V tomto období lze hovořit o vztahu Číny a Tibetu jako o vztahu dvou samostatných a nezávislých států. V tomto období byli do Tibetu také zvaní z Indie šířitelé buddhismu. Roku 842 se ovšem jednotné Tibetské království rozpadlo na řadu malých knížectví feudálního typu. Zejména vnitřní část Tibetu se dočkala kulturního a politického úpadku. Jen západní oblast země byla relativně stabilní. Tato oblast se rozkládala na území části dnešní Indie. Od 9. -13. století byl centrální Tibet díky rozpadu Tibetského království, v politické izolaci. Jednotlivá Tibetská knížectví si povšimla na konci 12. století, že sousední Mongolská říše se začíná sjednocovat a Tibetští králové, kteří dříve byli spíše soupeři, začali spolupracovat a navazovat přátelské vztahy. Jak se v 13. století Mongolové začali blížit k území jednotlivých Tibetských knížectví, zjistili, že Tibet je nejednotný. Roku 1245 byl pozván k návštěvě Mongolska, vůdce v té době nejmocnější školy Sakja, učenec zvaný Sakja – pandita. Ten s vidinou nadvlády nad ostatními školami pozvání přijal a mezi stranami došlo k vytvoření specifického vztahu. Vztah lze popsat tak, že Mongolové pozvali hlavu jiného státu, aby se stal učedníkem a náboženským vládcem u Mongolů. Sbližování představitelů buddhistické církve a mongolského dvora trvalo nadále. Roku 1260 byl Tibetskému lámovi udělen titul zemského preceptora a buddhismus se stal oficiálním náboženstvím ve východní části Mongolska. Roku 1276 při další návštěvě Mongolska by tibetskému lámovi přidělen titul obsahující výkon nejvyšší duchovní moci v Tibetu, ale na věci civilní a vojenské měl dohlížet úředník dosazený mongolskou říší. Toto

opatření bylo prakticky dovršením mongolského protektorátu nad Tibetem.⁵⁸ Roku 1280 si mongolský vládce Chubilaj-chán podmanil celou Čínu a ujal se vlády jako čínský císař dynastie Jüan.⁵⁹ Do impéria Jüan v Číně byl poté zapojen i Tibet. Někteří čínští autoři právě z tohoto začlenění již vyvozují čínskou suverenitu nad Tibetem, ale toto tvrzení by bylo mylné, jelikož Tibet dříve než byl zapojen do mongolské říše Jüang v Číně, byl předtím zapojen do mongolské veleříše. Navíc v době kdy Tibet již byl administrativně spravován Mongoly, Čína byla ještě samostatnou zemí bez mongolské nadvlády. V roce 1368 padlo jüanské císařství v Číně a tím padl i mongolský protektorát nad Tibetem. Dynastie Číňanů Ming, která nahradila mongolskou dynastii Jüan, nedokázala protektorát nad Tibetem obnovit. Od poloviny 14. století takřka do konce 17. století byl Tibet v rukou tibetských šlechtických rodů či duchovních, nebyl jednotný, hranice Tibetu nesahala dál než po Střední, popřípadě Západní Tibet. Na začátku 15. století byl zaveden systém nejvyšších převtělců – dalajlámy a pančhenlamy, který prakticky přetrval dodnes. Roku 1642 5. dalajláma za pomoci spřáteleného mongolského kmene obsadil Střední a Západní Tibet a dalajláma se stal duchovním i světským vládcem Tibetu. Vůdci mongolského kmene byl udělen za pomoc dědičný titul takzvaného tibetského krále, který měl v rukou vojenskou moc Tibetu. Od roku 1642-1717 byl vytvořen jednotný a nezávislý Tibetský stát.⁶⁰ V roce 1717 byl v boji zabit Lhabzang-chan, poslední z mongolské dynastie dědičných králů, který nezávisle na jakékoli zahraniční mocnosti spravoval vojenskou moc v Tibetu. Vojenskou nadvládu v zemi získali čínští Džungaři, ti byli u Tibeťanů poměrně oblíbeni, jelikož předali úřad regenta (správce státu) Tibeťanovi. Tibetský lid se proti Džungarům obrátil ve chvíli, kdy vypálili několik klášterů a odmítli na žádost Tibeťanů dovést do Lhasy sedmého dalajlámu. Proto byl zaslán čínskému císaři Kchang-si dopis a ten využil situace a vyslal trestní výpravy do Tibetu a potvrdil roku 1720 zlatou pečetí sedmého dalajlámu za pravého převtělence.⁶¹ Ve Lhasě se usídlila trestní výprava, která popravila účastníky džungarské invaze a rovněž, vytvořila čtyřčlennou ministerskou radu, pod dohledem velitele čínských císařských vojsk. Po roce 1720 byly vytvořeny také ve východním Tibetu džudsko-čínské civilní úřady, které roku 1725 byly nahrazeny levnější formou přímé kontroly nad touto částí Tibetu, která lze přirovnat k

58 KOLMAŠ, Josef. *Tibet*. Praha: Libri, 2011, s. 23 - 26.

59 ZAGABPA, C. W. D. *Dějiny Tibetu. [Tibet: A Political History]*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2000, s. 73.

60 KOLMAŠ, Josef. *Tibet*. Praha: Libri, 2011, s. 27- 31.

61 ZAGABPA, C. W. D. *Dějiny Tibetu. [Tibet: A Political History]*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2000, s. 127.

protektorátu. Byla vytvořena nová hranice mezi Tibetem a S'-čchuanem, která dnes odděluje Tibetskou autonomní oblast od S'-čchuanu což je čínská provincie. V období 1727 - 1728 vypukla v Tibetu občanská válka a toho čínský císař využil k posílení vojska v Tibetu na 15 000 mužů a roku 1728 císařští zplnomocněnci Číny převzali kontrolu nad místními tibetskými úřady a byla vytvořena pozice ambanů, tedy místodržících, kteří v Tibetu hájili zájmy především čínského dvora. Počet čínského vojska se postupem času snižoval, až bylo ponecháno k ruce ambanů pouze 100 vojáků. Toho využila protičínská opozice a byly rozpoutány proticísařské nepokoje. Ambani nechali zabít posledního tibetského dědičného krále a poté byli oba ambani sami zavražděni při povstání. To byla další záminka pro čínského císaře Čchien-lunga, aby vyslal další trestnou výpravu do tibetské Lhasy. Za Čchien-lungova panování byla značně posílena postavení ústřední čínské vlády v Tibetu. V roce 1750 císař Čchien-lung prosadil v Tibetu mocenské změny: 1) V Tibetu byl zrušen post dědičného krále 2) byl obnoven systém čtyřčlenné ministerské rady 3) za světského i duchovního vůdce v Tibetu byl prohlášen dalajláma 4) značně se rozšířily pravomoci ambanů. Po tibetsko-nepálském konfliktu v letech 1788 – 1792 došlo v Tibetu ke konsolidaci mandžusko-čínské správy. Nad místní samosprávou byla zavedena funkce vrchní kontroly ambanů, což bylo fakticky podřízení se tibetské vlády ústřední vládě Číny ve finančních, hospodářských, vojenských a zahraničních věcech. V Tibetu byl vytvořena suzerenita, Tibet se stal podřízeným a zcela závislým na mandžuské Číně. V té době a v této kultuře byl však pojem suzerenity vnímán rozdílně než dnes, císař na čínském trůnu byl chápán jako „syn nebes“ a okolní panovníci ho uznávali a očekávali jeho pomoc v případě cizího útoku. Od roku 1793 až do roku 1912 byla hlavní správa Tibetu pod kontrolou ambanů jmenovaných ústřední vládou Číny, kteří kontrolovali daně, finance, armádu a zahraniční styky. Poté co Tibet čelil v 19. století četným útokům z jihu zejména z Nepálu a ústřední čínská vláda neposkytla Tibetu žádnou podporu, vliv ústřední vlády Číny rychle mizel a místo zaplnil vliv Angličanů, lépe řečeno Britské Indie. Izolace Tibetu, která byla způsobena geografickými podmínkami a hlavně mandžuským centralismem, byla koncem 19. století odstraněna a Tibet byl vtahován do mezinárodní politiky. Přispěla k tomu zejména jeho významná geografická poloha, Tibet sousedil se třemi významnými mocnostmi tehdejší Asie s Ruskem, Čínou a Britskou Indií. Od poloviny 19. století moc Číny v Tibetu rychle upadala, v Číně byla řada povstání a Čína svůj zájem musela soustředit jinde. Tibet se dostal do zájmu zejména Velké Británie, která v

Tibetu viděla možnost proniknutí na Čínské trhy a upevnění pozic v Indii a tudíž i rozmach v Asii.⁶²

Indický místokrál lord Curzon vyslal do Tibetu Younghusbandovu vojenskou expedici, která vynutila roku 1904 na Tibetu podepsání Lhaské dohody mezi Velkou Británií a Tibetem o četných hospodářských a politických výhodách pro Velkou Británii. 13. dalajláma před Younghusbandovu vojenskou expedicí z Tibetu odešel a hledal azyl v Mongolsku a Číně.⁶³ Pro zajímavost uvádím, že články byly sjednány plukovníkem Younghusbandem a zástupci světských úředníků Národního shromáždění jako reprezentanty vlády v Tibetu. Mimo jiné se ve smlouvě uvádělo v článku 9, že Tibet nesmí prodat, pronajmout či postoupit své území žádné cizí mocnosti bez souhlasu Britů, že Tibet nesmí dovolit cizí mocnosti se vměšovat do tibetských věcí atd.⁶⁴

Události kolem Tibetu a Lhaská dohoda přiměla čínskou ústřední vládu k tomu, aby zefektivnila svoji kontrolu nad Tibetem. Čínská ústřední vláda nejprve v letech 1905-1906 na s'čhuansko-tibetském pohraničí posílila a zefektivnila svou moc, vytvořila úřad Vysokého představitele pro záležitosti pohraničí.⁶⁵ Také byla 27. dubna 1906 podepsána dohoda mezi Velkou Británií a Čínou ohledně Tibetu, ve které Čína přijala a potvrdila Lhaskou dohodu uzavřenou 7. září 1904 mezi Tibetem a Velkou Británií. V textu nové dohody bylo rovněž uvedeno, že Čína se postará, aby žádný cizí stát nezasahoval do tibetské správy a tibetského území, rovněž zde bylo poznamenáno, že článek 9 Lhaské úmluvy se nevztahuje na Čínu, tedy že za cizí mocnost není považována Čína. Dohoda mezi Velkou Británií a Čínou ohledně Tibetu měla pouze 6 bodů a byla podepsána pouze zástupci Číny a Velké Británie, Tibetskou stranou smlouva podepsána nebyla.⁶⁶ V roce 1907 byla zase v Petrohradě podepsána smlouva mezi Velkou Británií a Ruskem, ve které šlo zejména o to, že ani Rusko a ani Velká Británie nebudou nijak vyjednávat s Tibetem a že obě strany uznávají suzerénní práva Číny na Tibet. Dohoda byla podepsána v srpnu 1907 ruskou a britskou stranou, ani Čína ani Tibet tuto

62 KOLMAŠ, Josef. *Tibet*. Praha: Libri, 2011, s. 32 - 36.

63 Tamtéž, s. 36 - 37.

64 ZAGABPA, C. W. D. *Dějiny Tibetu. [Tibet: A Political History]*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2000, s. 315 - 316.

65 KOLMAŠ, Josef. *Tibet*. Praha: Libri, 2011, s. 37.

66 ZAGABPA, C. W. D. *Dějiny Tibetu. [Tibet: A Political History]*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2000, s. 318 - 319.

dohodu nepodepsali.⁶⁷ Tibet odmítl všechny dohody, ve kterých Tibet figuroval, ale nebyl jejich signatářem.⁶⁸

V letech 1908 – 1911 čínská ústřední vláda provedla vojensko-administrativní akci, při níž zrušila místní tibetské úřady a zavedla přímou Čínskou správu. V roce 1910 tyto okolnosti vytvořili ideální podmínky pro vpád mandžusko-čínských vojsk do Tibetu a zřízení přímé vojenské kontroly v Tibetu. 13. dalajláma opět odchází ze země a tentokrát hledá útočiště v Britské Indii. Plány Číny na přetvoření Tibetu v čínskou provincii překazila Sinchajská revoluce v Číně uskutečněná v roce 1911. Aby vláda republikové Číny předešla rozkladu více-národnostního území v Číně, které zdědila po Mandžučích, vydala množství deklarácí o sounáležitosti národů Číňanů, Mandžů, Mongolů, Chuejů a Tibetanů, vytvářející jeden stát republikovou Čínu. Nejen v Tibetu snaha republikové Číny narazila na překážky. V roce 1912, když vládní vojska republikové Číny ve Lhase byly obklíčeny Tibetany a hrozila jejich likvidace, byla sjednána dohoda o příměří z 12.8.1912, podle níž měli čínští vojáci opustit Tibet. Poslední vojáci a ambanové odešli z Tibetu v lednu 1913. Od tohoto okamžiku neměla Čína v Tibetu žádné ambany ani jiné oficiální zástupce či představitele a tím skončila skoro dvěstěletá činnost ambanů. Od tohoto období se Tibet stal de facto nezávislým státem.⁶⁹

67 ZAGABPA, C. W. D. *Dějiny Tibetu. [Tibet: A Political History]*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2000, s. 319 – 321.

68 KELLAM, Amy. Foreign Devils: Law's Imperial Discourse and the Status of Tibet. *Griffith Law Review*, 2003, roč. 12, č. 2, s. 199.

69 KOLMAŠ, Josef. *Tibet*. Praha: Libri, 2011, s. 37 - 40.

5 Tibet v období od roku 1913 do anexe Čínou

1.3.1913 v neklidném a v poměrně vyhoceném období 13. dalajlama vyhlásil deklaraci nezávislosti Tibetu.⁷⁰ Toto samotné sice nebylo projevem faktické nezávislosti Tibetu, ale uzavírání smluv a postoje Tibetu v období od roku 1913 do anexe Čínou byly projevem sui generis nezávislé působnosti Tibetské vlády.⁷¹

5.1 Území

Území je základním státoprvkem, je tedy nutné se zabývat tím, zda Tibet měl před rokem 1950 vlastní území.

Rozloha Tibetu je 2,5 miliónů kilometrů čtverečných.⁷² Tibet je nejvýše položené území světa, průměrná výška je 4500 metrů nad mořem a většina tibetských měst leží nad 3300 metry nad mořem.⁷³ Tibet tvoří náhorní plošina, která je nazývána střecha světa, rozkládá se od pouští vnitřní Asie po Himálaje. Tibetská náhorní plošina má rozlohu 1,2 milionů kilometrů čtverečných. Tibet před rokem 1950 byl tvořen 3 částmi, východním, západním a středním Tibetem, každá část byla geograficky i klimaticky jiná, byla zde i rozdílná fauna a flóra. Hlavní město Tibetu Lhasa, se nacházelo ve středním Tibetu na řece Kjičhu v údolí.⁷⁴ V současné době Tibet představuje asi 1/4 rozlohy Číny.⁷⁵

Skutečnost, že si jiný stát činí právo na území státu, neznamená že by daný stát nemohl existovat.⁷⁶

Z výše uvedeného vyplývá, že Tibet před rokem 1950 měl svoje území.

70 KOLMAŠ, Josef. *Tibet*. Praha: Libri, 2011, s. 40.

71 Tamtéž, s. 42.

72 Úřad pro informace a mezinárodní vztahy Tibetské exilové vlády v Dharamsale. *Pravda Tibetu: fakta a svědectví*. [Tibet: Proving Truth From Facts]. Přeložila Lucie Ryntová. Praha: Lungta, 1999, s. 12.

73 CRAIG, Mary. *Krvavé slzy: čínská okupace Tibetu 1951 – 1991*. Praha: DharmaGaia, 1999, s. 17.

74 KAPSTEIN, Matthew T. *Dějiny Tibetu*. přeložil Ladislav Stančo. Praha: Grada, 2011, s. 19 – 25.

75 DAVIS, Michael, C. Tibet. In *The Max Planck Encyclopaedia public of International Law*. Volume IX. New York: By Oxford University Press, 2012. s. 930.

76 MALENOVSKÝ, Jiří. *Mezinárodní právo veřejné: jeho obecná část a poměr k vnitrostátnímu právu, zvláště k právu českému*. 5. vydání. Brno: Masarykova univerzita, Doplněk, 2008, s. 109.

5.2 Obyvatelstvo

Tibet měl v době čínské invaze okolo šesti milionů obyvatel. Toto obyvatelstvo se skládalo z Tibetanů, národa, který měl svoji kulturu, náboženství a dějiny. Tibetané se vždy považovali za národ rozdílný od ostatních národů v sousedství. Tibetané a Číňané se vzájemně vnímali jako odlišný národ.⁷⁷ V době invaze nebyli na území skoro žádní Číňané, hovoří o tom jak tibetské tak čínské statistiky.⁷⁸ Tibetština není z čínštiny odvozena, písmo je založené na abecedě, nikoli na znacích jako u čínštiny.⁷⁹

5.3 Vláda

Tibetská vláda v období od roku 1913 do 1950 sídlila ve Lhase, což bylo hlavní město Tibetu. Hlavou státu byl dalajláma, dále vládu tvořil ministerský kabinet zvaný kašag a Národní shromáždění cchogdu. V Tibetu bylo mnoho krajů a knížectví, které měly v mnoha věcech samosprávu, vláda v Tibetu byla decentralizovaná. Vláda ve zmíněném období určovala a vybírala daně, tiskla vlastní peníze, velela nepočetné armádě, spravovala poštovní systém a veškeré vládní záležitosti byly v rukou tibetské vlády. Starověká forma tibetské vlády byla dostačující pro potřeby Tibetu, ale byla značně zaostalá oproti vyspělému světu a potřebovala reformu. Soudnictví vykonávali vysocí úředníci, které jmenovala vláda. Mezinárodní vztahy tibetská vláda orientovala vesměs na sousední země.⁸⁰

Tibetská vláda byla v období 1913 do roku 1950 nezávislá a nebyla ovlivňována žádnou cizí zemí. Jak jsem uvedla ve 4. kapitole, poslední čínští ambanové byly vyhnáni z Tibetu v lednu 1913 a od té doby tibetská vláda spravovala zemi nezávisle na jiném státu.

77 Úřad pro informace a mezinárodní vztahy Tibetské exilové vlády v Dharamsale. *Pravda Tibetu: fakta a svědectví*. [Tibet: Proving Truth From Facts]. Přeložila Lucie Ryntová. Praha: Lungta, 1999, s. 12.

78 *Tibet is rightfully an independent state. Section B: The Tibetans Are Entitled To Exercise Their Right Of Self-Determination Because The PRC Has Not Acted As The Legitimate Government Of The Tibetan People* [online]. tibetjustice.org, 1. 6. 1998 [cit. 16. únor 2015]. Dostupné na <<http://www.tibetjustice.org/reports/sovereignty/entitled/b/index.html>>.

79 CRAIG, Mary. *Krvavé slzy: čínská okupace Tibetu 1951 – 1991*. Praha: DharmaGaia, 1999, s. 19.

80 Úřad pro informace a mezinárodní vztahy Tibetské exilové vlády v Dharamsale. *Pravda Tibetu: fakta a svědectví*. [Tibet: Proving Truth From Facts]. Přeložila Lucie Ryntová. Praha: Lungta, 1999, s. 13.

Dále jak bylo uvedeno v kapitole 3.2 efektivní vládou se pro účely mezinárodního práva považuje, když vláda je schopna podřídit své moci všechny osoby na území státu.⁸¹

Tedy z výše uvedeného vyplývá, že v období od roku 1913 do roku 1950 lze tibetskou vládu považovat pro účely mezinárodního práva za nezávislou a efektivní.

5.4 Tibet v mezinárodních vztazích

5.4.1 Smlouva mezi Tibetem a Mongolskem

Za první projev faktické nezávislosti Tibetu se může považovat smlouva mezi Mongolskem a Tibetem z 11.1.1913, v níž obě strany prohlašovaly, že se staly nezávislými státy a jsou odděleny od Číny a zbaveni mandžuské vlády. Tento dokument vlastně podepsaly dvě dřívější části bývalé jednotné Číny, aniž by o tom věděla či s ní souhlasila ústřední vláda Číny.⁸² Dohoda byla nazvaná jako Smlouva o přátelství a spojení a byla podepsána v Urze. Oba státy v této dohodě de facto uznaly nezávislost druhému státu. Státy si nadále slíbily pomáhat v nebezpečí jak z venku tak vně státu a dále se dohodly na provozování čilého obchodu mezi zeměmi. Smlouva nebyla nijak dlouhá, měla 9 článků a vstoupila v platnost v den podpisu. Za mongolskou stranu smlouvu podepsali ministr zahraničních věcí a náměstek ministra a za Tibet zmocněnci vládce Tibetu dalajlamy.⁸³

5.4.2 Simelská dohoda

Čína si povšimla, že Mongolsko se dostává pod ruský vliv a nechtěla aby se Tibet dostal pod vliv Velké Británie, proto souhlasila se sjednáním trojstranné konference mezi Tibetem, Velkou Británií a Čínou. Číně se role Velké Británie coby prostředníka nelíbila, ale sama nebyla schopna najít jinou alternativu, na kterou by Tibet přistoupil. Čína se snažila

81 MALENOVSKÝ, Jiří. *Mezinárodní právo veřejné: jeho obecná část a poměr k vnitrostátnímu právu, zvláště k právu českému*. 5. vydání. Brno: Masarykova univerzita, Doplněk, 2008, s. 111 -112.

82 KOLMAŠ, Josef. *Tibet*. Praha: Libri, 2011, s. 40.

83 ZAGABPA, C. W. D. *Dějiny Tibetu. [Tibet: A Political History]*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2000, s. 326.

konferenci všemožně oddálit, požadovala například aby byl tibetskému představiteli přiznán jiný status než britskému a čínskému, domnívala se, že tím se konference pozdrží, jelikož Tibet na to nepřistoupí. Okolnosti ovšem Čínu přiměly aby postoj změnila, Britové tady informovali Čínu, že všichni účastníci budou mít rovné postavení. Tím, že Čína vyslala svého zmocněnce na konferenci, přiznala tibetskému představiteli postavení strany a potvrdila tím, že Tibet je nezávislou stranou schopnou uzavírat smlouvy.⁸⁴

Konference byla zahájena v Simly 13.10.1913 na žádost Velké Británie. Účast Tibetu na této konferenci byla možná i nejvýraznější podoba tibetské faktické nezávislosti. Simelská konference se konala od října 1913 do července 1914.⁸⁵

Tibetská strana byla požádána aby předala své návrhy. Zmocněnci dalajlámy předložili jeho požadavky, které byly zahrnuty ve čtyřech bodech: 1/ Tibet bude řídit vnitřní správu Tibetu 2/ vnější podstatné záležitosti bude řešit s odkazem na Velkou Británii 3/ V Tibetu nebudou čínská vojska ani ambani, budou tam pouze Čínští obchodníci 4/ území Tibetu bude sahat až po Ta-ťien-lu, jehož některé části jsou pod čínskou kontrolou. Tibetané byli na konferenci bravurně připraveni, předložili důkazy o nezávislosti Tibetu od dávných dob, předkládali že vztah Tibetu a mandžuského císaře měl pouze náboženský význam a ne politický, jak mylně Čína interpretuje. Rovněž požadovali aby 13. dalajláma byl prohlášen jak za světského tak duchovního vůdce Tibetu a aby Tibet byl potvrzen za nezávislý stát. Také od Číny požadovali reparace za zničené majetky a kláštery, které způsobila čínská vojska na území Tibetu. Číňané zase tvrdili že nárok na Tibet mají už od podrobení Čingischánovi a jeho pokračovatelům. Trvali na tom mít v Tibetu ambana s 2600 vojáky, který by dohlížel na chod Tibetu. Hranice mezi Tibetem a Čínou by podle čínského požadavku měla být nedaleko Lhasy. Číňané na své nároky neměli žádné podklady, nebyli schopni nárok na východní území Tibetu nijak podložit. Tibetané měli nad Číňany důkazní převahu, měli sebou desítky svazků a dalších smluv a písemností. Tibetané také některé Čínské argumenty a nároky vyvrátili, například doložili, že podmanění Tibetu Čingiscánem, bylo podmanění Mongolem a nikoli Číňanem a že Mongolsko nebylo součástí Číny a navíc mongolský chán nikdy nepřevzal faktickou správu nad Tibetem.⁸⁶

84 ZAGABPA, C. W. D. *Dějiny Tibetu. [Tibet: A Political History]*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2000, s. 215 – 216.

85 KOLMAŠ, Josef. *Tibet*. Praha: Libri, 2011, s. 40.

86 ZAGABPA, C. W. D. *Dějiny Tibetu. [Tibet: A Political History]*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2000, s. 217 -218.

Britská strana v čele s Sirem Henrym McMahanem 17.2.1917 navrhla kompromisní řešení, rozdělila sporné území na vnitřní a vnější Tibet a místo plné čínské suverenity nad Tibetem navrhla čínskou suzerenitu nad Tibetem. Čína měla uznat tibetskou autonomii a neměla nijak zasahovat do vnitřní správy Tibetu a nesměla na území Tibetu umísťovat své vojsko ani úředníky. Ve smlouvě byly vytyčeny i hranice mezi vnitřním a vnějším Tibetem. Tibetané nechtěli přijmout jakoukoli formu nadvlády Čínou a Číňanům se zase nelíbili stanovené hranice mezi územími. Aby se ovšem věc někam posunula, Tibetané rozpačitě návrh přijali.⁸⁷ Návrh dohody o Tibetu byl podepsán všemi účastníky, čínská ústřední vláda ovšem parafu svého zmocněnce Čchen I-fana neakceptovala a vydala zákaz konečné znění dohody podepsat. Velká Británie a Tibet dne 3.7.1917 podepsali dohodu sami.⁸⁸

Neúspěšná Simelská dohoda naznačovala dva signály a to, že Tibet se vydal na cestu skutečné nezávislosti a to, že Čína je natolik slabá v té době prosadit své zájmy, protože v ní zuřila nadále občanská válka, kterou byla ústřední vláda Číny plně zaměstnána. Daná situace upevňovala faktickou nezávislost v Tibetu, ta ovšem postrádala širší mezinárodněprávní uznání.⁸⁹

5.5 Projevy Tibetské nezávislosti

Mezi další projev nezávislosti Tibetu je považován neutrální postoj za 2. světové války, konkrétně v čínsko-japonské válce, kdy byly zakázány transporty zbraní od spojenců přes Tibet, které by pomohly jedné ze stran. V roce 1943 byl zřízen tibetskou vládou úřad pro zahraniční věci. V roce 1947 v Dillí se konala konference o vztazích mezi asijskými národy, kde tibetští zástupci reprezentovali Tibet pod vlastní tibetskou vlajkou. V letech 1947 -1949 byla vyslána tibetská obchodní delegace, která měla v Číně, Francii, Indii, Itálii a Velké Británii zjistit možnost obchodních styků s Tibetem, velmi podstatné je, že členové delegace cestovali na tibetské pasy, které byly považovány všemi navštívenými zeměmi za platné.⁹⁰ Za projev nezávislosti Tibetu, je dále považován tisk vlastních bankovek a později i ražba mincí.

87 ZAGABPA, C. W. D. *Dějiny Tibetu. [Tibet: A Political History]*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2000, s. 218.

88 KOLMAŠ, Josef. *Tibet*. Praha: Libri, 2011, s. 41 - 42.

89 Tamtéž, s. 42.

90 Tamtéž, s. 43 - 44.

V Tibetu bylo vycvičeno vlastní vojsko s úřadem vojenství a působila na území Tibetu tibetská policie. Dále byla v Tibetu zavedena vlastní telegrafní a poštovní síť a byly vydávány tibetské poštovní známky.⁹¹ Tibetská ministerská rada zvaná kašag, ovšem nepřistoupila ke Světové poštovní unii.⁹²

5.6 Významné události v období od roku 1933 do roku 1950

V roce 1933 náhle umírá 13. dalajláma a Tibet se ocitá v politické nejistotě.⁹³ V roce 1939 se začíná hledat dalajlámův znovuzrozenec, je nalezen a je i lámy uznán za právoplatného 14. dalajlámu.⁹⁴ Na trůn byl 14. dalajláma uveden 22. února 1940 ve velmi útlém věku.⁹⁵

15. srpna 1947 se stala Indie nezávislou zemí a Velká Británie již neuplatňovala moc nad Indií. Indie tak zdělila smluvní povinnosti uzavřené britskou vládou v Indii a nová vláda Indie rovněž prohlásila, že bere na vědomí povinnosti plynoucí ze smluv.⁹⁶

V roce 1945 po ukončení 2. světové války v Číně se udála občanská válka mezi komunisty a republikány. Na jaře 1949 zvítězili komunisté a občanská válka v Číně skončila, byla vyhlášena Čínská lidová republika. Nyní byl prostor pro Čínu vrátit se do Tibetu. Čína roku 1949 vyslala rozhlasovou zprávu, ve které prohlašovala že Tibet je nedílnou součástí Číny a slibovala osvobození Tibetu od imperialistů. Na základě tohoto prohlášení se v Tibetu začala reorganizovat nepočetná vojska, tibetská rádiová stanice začala vysílat prohlášení o Tibetské nezávislosti. Byli vysláni zástupci Tibetu, kteří měli v Indii, Nepálu, USA a ve Velké Británii projednat situaci v Tibetu. Tibetané zaslali těmto zemím množství telegramů a žádali o přijetí delegace. Ovšem Velká Británie sdělila, že vzhledem ke vzdálenosti nemůže Tibetu poskytnout pomoc, USA odmítlo, s podobným argumentem jako Velká Británie, delegaci přijmout a Indie také sdělila, že vojenskou pomoc Tibetu nevyšle. Ovšem jak Indie tak Velká

91 ZAGABPA, C. W. D. *Dějiny Tibetu. [Tibet: A Political History]*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2000, s. 215.

92 COLLARD, Gilbert; VAN GRASDORF, Gilles. *Posvěcení v rudých tmách*. Praha: Volvox Globator, 2004, s. 31.

93 ZAGABPA, C. W. D. *Dějiny Tibetu. [Tibet: A Political History]*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2000, s. 233.

94 Tamtéž, s. 42.

95 Tamtéž, s. 44.

96 Tamtéž, s. 33.

Británie uznali nový čínský režim za legitimní a tudíž i Čínskou lidovou republiku.⁹⁷ Mao Ce-tung prohlásil 1.1.1950 za hlavní priority čínské Lidové armády osvobození Tibetu. Od této chvíle byl styk s dalajlámou či ministerskou radou Tibetu považován za nepřátelský projev vůči Čínské lidové republice.⁹⁸

V červnu 1950 vpadla vojska Číny do Koreje, osm tisíc čínských dobrovolných vojáků takřka porazilo Američany a jejich spojence pod záštitou OSN. Korejská válka trvala ještě tři roky.⁹⁹

5.7 Posouzení mezinárodně právního postavení Tibetu

Z výše uvedeného dovozují, že v období mezi rokem 1913 a 1950 měl Tibet všechny atributy státu, požadované mezinárodním právem. Tibet na svém vlastním území vykonával státní moc nad vlastním obyvatelstvem. Tibetská vláda byla zcela nezávislá a neovlivňovaná jiným státem. Tibet také vstupoval do mezinárodních vztahů, uzavíral smlouvy s jinými státy, jako například s Mongolskem a Velkou Británií.

Ke stejnému závěru dochází mnoho autorů, kteří se problematikou Tibetu zabývali.

Tibet v době čínské okupace v roce 1950 měl suverénní postavení státu. Vědecký výzkum co se týká postavení Tibetu v mezinárodním právu se zdá být jasný, status Tibetu není diskutabilní. Každý nezávislý učenec, který tuto otázku zkoumal, došel k závěru, že v období čínské okupace, Tibet byl podle mezinárodního práva nezávislým státem.¹⁰⁰

V první polovině dvacátého století Tibet dosáhl faktické nezávislosti.¹⁰¹

Irský velvyslanec zase pronesl na Valném shromáždění OSN, že Tibet byl po tisíce let volný a zcela nezávislý v kontrole vlastních záležitostí, jako každý národ v tomto

97 CRAIG, Mary. *Krvavé slzy: čínská okupace Tibetu 1951 – 1991*. Praha: DharmaGaia, 1999, s. 39 -40.

98 COLLARD, Gilbert; VAN GRASDORF, Gilles. *Posvícení v rudých tmách*. Praha: Volvox Globator, 2004, s. 31.

99 Tamtéž, s. 37.

100 BRUCE, Venereble A. The position of Tibet in international law. In BRUCE, Venereble A. (ed). *One World-Many Paths to Peace : inter-faith symposium with His Holiness the Dalai Lama*. Canberra: The Australian National University, 2009, s. 141.

101 DAVIS, Michael, C. Tibet. In *The Max Planck Encyclopaedia public of International Law*. Volume IX. New York: By Oxford University Press, 2012. s. 929.

shromáždění a možná mnohem volnější v kontrole vlastních záležitostí, než mnohé národy zde.¹⁰²

Podle zprávy Mezinárodní komise právníků z roku 1960, se vědci zkoumající publikované dokumenty shodli na tom, že v období od roku 1913 do 1950 Tibet naplnil všechny podmínky pro to, aby byl podle mezinárodního práva uznán za stát. V roce 1950 bylo na území Tibetu obyvatelstvo a fungující nezávislá vláda, která řídila v období od roku 1913 do roku 1950 zahraniční vztahy. Jak vyplývalo z oficiálních dokumentů, země které udržovaly zahraniční vztahy s Tibetem, Tibet uznávaly za nezávislý stát.¹⁰³

O tom, že Tibet v období 1913 a 1950 měl všechny atributy státu, požadované mezinárodním právem, není sporu. Otázkou je, zda to postačuje k zodpovězení otázky, zda Tibet měl v období od roku 1913 do 1950 mezinárodněprávní postavení státu? Domnívám se, že nikoli. Je nutné se zabývat dalším faktorem a to mezinárodním uznáním Tibetu.

Uznáním za stát je teprve státu umožněna aktivní účast na mezinárodním poli.¹⁰⁴ Existuje dvojí uznání státu a to uznání *de iure* a *de facto*. Uznání státu *de iure* je neodvolatelné, definitivní a úplné. Právní účinky uznání *de iure* končí pouze v případě zániku státu. Uznání *de iure* znamená, že uznaný stát je považován za právoplatného člena mezinárodního společenství a budou s ním navazovány politické a právní styky. Uznání státu *de facto* je dočasné a omezené a může být kdykoli zrušeno.¹⁰⁵

Důležitost uznání je důsledkem nevysjaněných a nedokonalých pravidel mezinárodního práva. Jakmile všechny státy, nebo alespoň většina, dospějí ke stejnému stanovisku, že uznají či neuznají subjekt za stát, je věc uzavřena. Jen z jednoho aktu, lze vyvodit uznání a to je navázání plných diplomatických vztahů.¹⁰⁶

V roce 1949 se Komise pro mezinárodní právo záměrně vyhnula, při návrhu článku o základních právech a povinnostech státu, úpravě státnosti a uznání. Důvodem bylo, že navržený

102 AMANKWAH, H. A. "Self Determination Asia-Pacific Style: Alien Domination and Freedom's Tortuous Path Revisited". *James Cook University Law Review*, 1998, roč. 5, č. 5, s. 121.

103 Zpráva Mezinárodní komise právníků z roku 1960, [online]. tibinfo.cz, Ženeva, 1.12.1960. [cit. 17. února 2015]. Dostupné na <<http://www.tibinfo.cz/clanek.php?id=251>>.

104 POTOČNÝ, Miroslav. *Mezinárodní právo veřejné: zvláštní část*. 6. doplněné a přepracované vydání. Praha: C.H.Beck, 2011, s. 28.

105 POTOČNÝ, Miroslav. *Mezinárodní právo veřejné: zvláštní část*. 6. doplněné a přepracované vydání. Praha: C.H.Beck, 2011, s. 29.

106 FROWEIN, Jochen, A. Recognition. In *The Max Planck Encyclopaedia public of International Law*. Volume VIII. New York: By Oxford University Press, 2012, s. 656 – 658.

článek o uznání byl odmítnut.¹⁰⁷ V návrhu článku stálo: „Každý stát má právo, aby jeho existence byla uznána jinými státy“.¹⁰⁸ Většina členů komise tento navrhovaný článek odmítla z důvodu, že přesahuje mez mezinárodního práva a také z důvodu, že otázka uznání je natolik choulostivá, že ji nelze věnovat jen jedno krátké ustanovení. Otázka uznání států byla obsažena v seznamu témat, jimiž se měla v budoucnu komise zabývat, ovšem její probrání se na program doposud nedostalo.¹⁰⁹

Tibet udržoval diplomatické styky s Bhútánem, Britskou Indií, Čínou, Mongolskem, Nepálem a Sikkimem a v menším rozsahu i s Japonskem a Ruskem. Nepál v roce 1949 v žádosti o členství v OSN uvedl mimo jiné, že udržuje diplomatické styky s Tibetem. Tibet měl také v době druhé světové války neutrální postoj, což i přes silný nápor Číny, Velké Británie a USA si Tibet zachoval a státy to musely respektovat. Nepál s Tibetem uzavřel mírové smlouvy a v Lhase umístil svého velvyslance.¹¹⁰ Tibet rovněž uzavřel smlouvu s Mongolskem o přátelství a spojení, ve které si státy vzájemně uznaly nezávislost států.¹¹¹

Z výše uvedeného vyvozují, že Tibet díky udržování diplomatických vztahů a podpisu smlouvy s Mongolskem, byl uznán hrstkou států za stát, ale jeho uznání bylo jen faktické, uznání *de iure*, které by Tibet zařadilo definitivně mezi členy mezinárodního práva, se Tibet nedočkal od žádného státu. Tibet zřejmě spoléhal na svoji geografickou nedostupnost, či pro svoji buddhistickou mírumilovnost si neuvědomil, co může pro jeho osud znamenat izolovanost od okolního světa.

Tibetu nepožádal ani o členství ve Společnosti národů, či později v OSN.¹¹² Kdyby to tak učinil a byl by do Společnosti národů či OSN přijat, mohlo by to mnohé změnit.

Uznání státu, které bylo v minulosti velmi podstatné, bylo do určité míry nahrazeno přijetím do OSN. I kdyby se nároky na neuznání, po přijetí státu za člena OSN, vyskytly, již by nešla členu OSN upřít státnost.¹¹³

107 TRÁVNÍČKOVÁ, Zuzana. O státnosti a uznání státu v mezinárodním právu. iir.cz [online]. 25.4.2012 [cit. 25. února 2015]. Dostupné na <<http://www.iir.cz/article/o-statnosti-a-uznani-statu-v-mezinarodnim-pravu>>.

108 Tamtéž.

109 Tamtéž.

110 Úřad pro informace a mezinárodní vztahy Tibetské exilové vlády v Dharamsale. *Pravda Tibetu: fakta a svědectví*. [Tibet: Proving Truth From Facts]. Přeložila Lucie Ryntová. Praha: Lungta, 1999, s. 13.

111 ZAGABPA, C. W. D. *Dějiny Tibetu*. [Tibet: A Political History]. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2000, s. 326.

112 COLLARD, Gilbert; VAN GRASDORF, Gilles. *Posvěcení v rudých tmách*. Praha: Volvox Globator, 2004. 269 s.

113 FROWEIN, Jochen, A. Recognition. In *The Max Planck Encyclopaedia public of International Law*. Volume VIII. New York: By Oxford University Press, 2012, s. 659.

Ke stejným závěrům, že Tibet nebyl uznán na mezinárodním poli za stát, dochází i řada odborníků.

Tibet zobrazuje starobylý národ s rozpoznatelnou politickou strukturou, přesto ještě dnes postrádá mezinárodněprávní uznání.¹¹⁴

Moderní doba dává prostor k zjednodušení, když dává do souvislosti minulost (tradice) a současnost (modernost). Díky kolonialismu, vznikla jako prvotní záměr ideologie modernizace. Z toho vyplynul moderní mýtus o pokroku, který druhé straně dává univerzální návod k dodržování moderních hodnot. V souvislosti s právním postavením Tibetu tento rozdíl má dalekosáhlé důsledky. Obtíže Tibetu při mezinárodněprávním posouzení jsou způsobeny tím, že jeho historie jako jedinečná politická entita je synchronizována s jeho historií jako mezinárodním právnickým subjektem. Tradiční tibetská politika byla vymazána na základě moderní právní definice státnosti.¹¹⁵

Není překvapením, že žádný stát neuzná Tibet, jelikož má tu smůlu, že jej napadl silný stát ve chvíli, kdy pozornost mezinárodního společenství směřovala jinam.¹¹⁶

Existuje i jiný pohled na věc při posuzování, zda Tibet uznat či neuznat za stát a to je nahlížení Velké Británie na Tibet.

Použití termínu suzerén Brity při definování Čínské role v Tibetu mělo dalekosáhlé důsledky. Suzerenita¹¹⁷ je nejednoznačný termín evropského feudalismu, spadá někde mezi protektorát, který má mezinárodněprávní subjektivitu a autonomní oblast, která mezinárodněprávní subjektivitu nemá. V rozhodnutí o území Rann of Kutch, bylo řečeno, že vazalské státy mají mít mezinárodněprávní subjektivitu. Mnohem dříve stálý soud v případě Tuniska a Maroka zdůraznil, že právní status závislostí je nutné posuzovat z hlediska individuálnosti každého případu, v tom má mezinárodní právní společenství velký dluh vůči Tibetu, jelikož tak z velké části neučinilo. Kromě toho je zde nebezpečí, že použití dvojjazyčné terminologie má za následek nejednoznačnost věci, spíše než nejednoznačnost v

114 WATSON, Stuart. "Self-Determination and the International Legal Order: The Tibetan Experience". *James Cook University Law Review*, 1997, roč. 4, č. 4, s. 90.

115 KELLAM, Amy. *Foreign Devils: Law's Imperial Discourse and the Status of Tibet*. *Griffith Law Review*, 2003, roč. 12, č. 2, s. 194 – 195.

116 BRUCE, Venereble A. The position of Tibet in international law. In BRUCE, Venereble A. (ed). *One World-Many Paths to Peace : inter-faith symposium with His Holiness the Dalai Lama*. Canberra: The Australian National University, 2009, s. 143-144.

117 Suzerenita je vztah mezi závislým státem a státem ovládajícím, částečně je upravena smlouvou a částečně právem upravující jejich vztah, případy suzerenity jsou těžko definovatelné; CRAWFORD, James. *The Creation of States in International Law*. Oxford: Clarendon Press, 2006, s. 315-316.

samotném definování. Proto například Cassese předpokládá, že britské uznání čínské suzerenity znamená, že Tibet neměl žádnou vlastní právní subjektivitu. Důsledkem toho, byla vymazána dlouhá a složitá právní a politická tradice Tibetu, jen díky jedné malé poznámce pod čarou. Když Velká Británie definovala Tibet jako vazala, učinila tak bez ohledu na tibetskou izolaci a bez jakéhokoli intelektuálního porozumění tibetského právního či politického života. Zvolení britské právní definice, bylo právě takovým aktem, kterému se nepodařilo zachytit historickou složitost právní tradice Tibetu.¹¹⁸

Pokusím se tedy odpovědět na otázku zda Tibet měl v době od roku 1913 do roku 1950 mezinárodněprávní postavení státu.

Podle mého názoru Tibet v období od roku 1913 do roku 1950 byl nezávislým státem, který naplnil všechny atributy pro to, aby mu bylo uznáno mezinárodněprávní postavení státu. Došlo ovšem k situaci, že žádný stát, ať z jakéhokoli důvodu, Tibet *de iure* neuznal. Jelikož mezinárodní právo je stále nedokonalé a nevyjasňuje jednoznačně důležitost uznání a už vůbec nevyjasňuje podstatnost mezi uznáním *de facto* a *de iure* při posouzení mezinárodněprávního postavení státu a rovněž ani odborníci na mezinárodní právo nejsou schopni vyvodit jednoznačný postoj k dané problematice, z těchto důvodů je nutné konstatovat, že nelze jednoznačně odpovědět na otázku zda Tibet v období od roku 1913 do roku 1950 měl mezinárodněprávní postavení státu. Dokud mezinárodní právo podstatnost uznání při posuzování mezinárodněprávního postavení státu nevyjasní, bude muset být konstatováno, že v období od roku 1913 do roku 1950 má Tibet nejasné mezinárodněprávní postavení a z různých úhlů pohledu lze říci, že Tibet měl i neměl mezinárodněprávní postavení státu.

118 KELLAM, Amy. Foreign Devils: Law's Imperial Discourse and the Status of Tibet. *Griffith Law Review*, 2003, roč. 12, č. 2, s. 200 – 201.

6 Vpád Číny do Tibetu

6.1 Invaze Číny do Tibetu

7. října 1950 čtyřicet tisíc čínských vojáků zaútočilo na město Čambo, což bylo hlavní město východního Tibetu. Nepočtená tibetská armáda o počtu osm tisíc vojáků byla poražena. Město Čambo bylo po dvou dnech obsazeno a místní tibetský guvernér byl vzat do zajetí.¹¹⁹ 26. října 1950 vstoupila Čínská lidová osvobozenecská armáda do Lhasy.¹²⁰ Indie zaslala 26. října 1950 ostrou výtku Číně, ve které bylo uvedeno, že invaze do Tibetu je tragická událost, která není v zájmu ani Číny ani míru. USA a Velká Británie souhlasily s Indickým postojem. V listopadu 1950 tibetské Národní shromáždění požádalo o to, aby Dalajláma mohl být předčasně zplnomocněn k vedení státu.¹²¹ 14. Dalajláma svou úlohu přijal a nastoupil na trůn.¹²² Dne 7. listopadu 1950 byla sepsána výzva tibetské vlády, která byla 11. listopadu 1950 telegraficky odeslána do sídla OSN, ve které byl vyjádřen protest proti čínské invazi, která byla považována Tibetem za akt agrese. OSN ovšem otázku Tibetu na přímluvu Indie odsunula.¹²³

Jelikož indická vláda neposkytla Tibetu podporu, která by byla účinná a OSN otázku Tibetu odsunula, tibetská vláda jmenovala generálního sekretáře Čhönphel Thubtāna a džasagha Zurkhang Zurpa, aby se pokusili narovnat vztahy s komunistickou Čínou prostřednictvím čínského velvyslanectví v Dillí. Čínský velvyslanec v Dillí doporučil, aby byla zaslána delegace rovněž do Pekingu.¹²⁴ Dalajláma tedy vypravil pětičlennou delegaci do Pekingu, delegace byla povinna o každém podstatném rozhodnutí informovat lhaskou vládu. Jelikož Čína již okupovala většinu území Tibetu, nebyl dán prostor pro vyjednávání a podmínky Čínou byly diktovány. Tibetské delegaci bylo dáno pouze na výběr mezi válkou či

119 Úřad pro informace a mezinárodní vztahy Tibetské exilové vlády v Dharamsale. *Pravda Tibetu: fakta a svědectví*. [Tibet: Proving Truth From Facts]. Přeložila Lucie Ryntová. Praha: Lungta, 1999, s. 32.

120 COLLARD, Gilbert; VAN GRASDORF, Gilles. *Posvěcení v rudých tmách*. Praha: Volvox Globator, 2004, s. 37.

121 Úřad pro informace a mezinárodní vztahy Tibetské exilové vlády v Dharamsale. *Pravda Tibetu: fakta a svědectví*. [Tibet: Proving Truth From Facts]. Přeložila Lucie Ryntová. Praha: Lungta, 1999, s. 32.

122 CRAIG, Mary. *Krvavé slzy: čínská okupace Tibetu 1951 – 1991*. Praha: DharmaGaia, 1999, s. 44.

123 ZAGABPA, C. W. D. *Dějiny Tibetu*. [Tibet: A Political History]. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2000, s. 258 - 259.

124 Tamtéž, s. 259.

takzvaným mírovým osvobozením.¹²⁵ Delegaci byla dána k podpisu Dohoda o opatřeních k mírovému osvobození Tibetu, nazývaná též Sedmnáctibodová dohoda. Tibetské delegaci nebylo dovoleno spojit se s dalajlámou či s vládou Tibetu, aby bylo probráno, zda smlouvu podepsat či nikoli. Z pohledu nedodržování pravidel mezinárodního práva je podstatné i to, že Čína padělala tibetskou pečeť a donutila aby dokumenty byly tibetskou delegací těmito padělky zpečetěny. Sedmnáctibodová dohoda byla tedy podepsána 23. května 1951.¹²⁶

6.2 Sedmnáctibodová dohoda

Obsahem Dohody o opatřeních k mírovému osvobození Tibetu bylo sdělení, že tibetský národ byl po dlouhou historii součástí Číny, ale díky imperialistickým silám se Tibet dostal do útisku a zotročení. Avšak imperialistické síly byly strženy a vyhnány a vznikla Čínská lidová republika a Ústřední vláda Číny vyhlásila, že všechny národy uvnitř Číny jsou si rovny a budou moci rozvíjet své obyčeje, náboženství i jazyk. Oblasti Tibetu a Tchaj-wanu byly osvobozeny. Ústřední lidová vláda a místní tibetská vláda jmenovali své zástupce, aby sjednali dohodu a uvedli ji do praxe. Dohoda má 17 bodů, z tohoto důvodu se jí říká Sedmnáctibodová dohoda. V jednotlivých bodech je uvedeno, že tibetský lid se sjednotí a vrátí do velké rodiny Čínské lidové republiky, matky vlasti. Pod vedením Ústřední lidové vlády má tibetský národ právo na ustanovení územní autonomie. V Tibetu nebude změněna existující politická soustava. Náboženské vyznání bude svobodné. Reformy v Tibetu budou prováděny místní tibetskou vládou a to pouze dobrovolně. Úředníci, kteří přerušili styky s imperialisty, bez ohledu na jejich minulost, budou moci nadále vykonávat své funkce. Veškeré zahraniční věci Tibetu bude mít v rukou Ústřední lidová vláda. Aby se dohoda uskutečnila, bude zřízen v Tibetu Ústřední lidovou vládou vojensko-administrativní výbor, ve kterém se můžou angažovat i vlastenci z místní tibetské vlády a financování tohoto výboru bude zajišťovat Ústřední lidová vláda. V posledním sedmnáctém bodu bylo uvedeno, že po podepsání a po přiložení pečeti dohoda vstoupí v platnost.¹²⁷

125 CRAIG, Mary. *Krvavé slzy: čínská okupace Tibetu 1951 – 1991*. Praha: DharmaGaia, 1999, s. 46.

126 ZAGABPA, C. W. D. *Dějiny Tibetu. [Tibet: A Political History]*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2000, s. 260.

127 Tamtéž, s. 333 - 335.

Tibetští delegáti upozorňovali na fakt, že nejsou pověřeni k podpisu ani od dalajlámy ani od tibetské vlády, podepisují dohodu jen jako soukromé osoby. Čína však uspořádala ceremoniál k podpisu smlouvy. Pečetě na smlouvě byly čínskou vládou padělány. Rádio Peking dne 27. května vysílalo celé znění Sedmnáctibodové smlouvy a až touto cestou se dalajláma i tibetská vláda dozvěděli o dokumentu. Tibetská vláda zaslala delegátům do Pekingu telegram, kde požádala o zaslání textu dohody a nařídila čekat na další pokyny, dále jim vyčetla, že podepsali bez konzultace dohodu. Delegáti zaslali tibetské vládě telegram, že generál Čang Ťing-wu míří do tibetského města Domo. Dalajláma ani tibetská vláda raději smlouvu veřejně neodmítali. Dalajláma se 17. srpna 1951 vrátil do Lhasy, aby vyjednal lepší podmínky smlouvy. Ovšem 9. září 1951 do Lhasy vstoupilo 3000 vojáků Čínské lidové republiky a další 20 000 vojáků vstoupilo do oblasti východního Tibetu. Postupně byla obsazena všechna velká města v Tibetu. Čína odmítla s Dalajlámou vést o Sedmnáctibodové smlouvě jakýkoli dialog.¹²⁸

6.2. 1 Mezinárodněprávní posouzení Sedmnáctibodové dohody

Při posuzování Sedmnáctibodové dohody se budu zabývat dvěma faktory a to 1) zastoupením Tibetu při podpisu smlouvy a 2) hrozbou použití síly Čínou při případném nepodepsání smlouvy.

Mezinárodní právo má pravidla při uzavírání mezinárodních smluv, která vznikla z mezinárodní praxe a zevšeobecněním pravidel vnitrostátních.¹²⁹

1) Zastoupení Tibetu při podpisu smlouvy

Podle obvyklých mezinárodních pravidel se za mezinárodní smlouvy, které jsou sjednány v plné formě, považují ty smlouvy, které byly podepsány zástupci států. Za zástupce státu se považuje hlava státu, ministr zahraničních věcí, předseda vlády a ten, komu je udělena vládou státu k podpisu smlouvy plná moc.¹³⁰ Pokud osobu nelze považovat za zástupce státu,

128 Úřad pro informace a mezinárodní vztahy Tibetské exilové vlády v Dharamsale. *Pravda Tibetu: fakta a svědectví*. [Tibet: Proving Truth From Facts]. Přeložila Lucie Ryntová. Praha: Lungta, 1999, s. 32.

129 POTOČNÝ, Miroslav. *Mezinárodní právo veřejné: zvláštní část*. 5. doplněné a rozšířené vydání. Praha: C.H.Beck, 2006, s. 218.

130 ČEPELKA, Čestmír, ŠTURMA, Pavel. *Mezinárodní právo veřejné*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2008, s. 134.

musí mít k podpisu smlouvy zvláštní plnou moc. Pokud smlouvu podepíše osoba, která není zástupcem státu nebo která nemá plnou moc, tak půjde od samého počátku o absolutně neplatnou smlouvu.¹³¹

Jak bylo uvedeno v kapitole 6.2 tibetští delegáti upozornili Čínu na skutečnost, že nejsou pověřeni k podpisu žádných smluv a podepsali Sedmnáctibodovou dohodu jako soukromé osoby. Čína však nebrala toto sdělení za relevantní. Z výše uvedeného lze tedy říci, že Sedmnáctibodová dohoda byla z důvodu nelegitimního zástupce Tibetu od počátku neplatná.

2/ Hrozba použití síly Čínou při případném nepodepsání smlouvy

Kogentní pravidlo mezinárodního práva o zákazu použití síly vedle zákazu samotného použití síly pojímá i zákaz hrozby silou, tam spadá i vyhrožování za účelem podpisu smluv. Porušením kogentního pravidla mezinárodního práva o zákazu použití síly vzniká protiprávní stav s právními důsledky, které jsou závazné pro všechny. Z toho vyplývá, že vynucený souhlas s podpisem smlouvy trpí zásadní vadou, která činí takový souhlas absolutně neplatným a od počátku je smlouva nulitní.¹³²

Jak bylo uvedeno v kapitole 6.1 tibetské delegaci bylo dáno pouze na výběr mezi podepsáním Dohody o opatřeních k mírovému osvobození Tibetu nebo mezi pokračováním agrese na území Tibetu. Z výše uvedeného lze tedy vyvodit, že i díky čínské hrozbě silou byla Sedmnáctibodová dohoda nulitní.

6.3 Reakce států a OSN na zabránění Tibetu Čínou

Většina států útok na Tibet provedený Čínou odsoudila a považovala jej za agresi. Tento postoj vyplynul zejména při debatách o otázce Tibetu projednávaných Valným shromážděním OSN v letech 1959, 1960, 1961 a 1965. Filipínský velvyslanec se k otázce Tibetu vyjádřil tak, že Tibet byl v době čínské invaze nezávislým státem, který nepodléhal žádné cizí vládě. Čínskou okupaci označil jako nejhorší typ kolonialismu a imperialismu minulosti i přítomnosti. S tímto názorem mnohé státy souhlasily. Představitel Nikaragui

131 POTOČNÝ, Miroslav. *Mezinárodní právo veřejné: zvláštní část*. 5. doplněné a rozšířené vydání. Praha: C.H.Beck, 2006, s. 218 - 219.

132 ČEPELKA, Čestmír, ŠTURMA, Pavel. *Mezinárodní právo veřejné*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2008, s. 141.

prohlásil, že americký lid, který pochází ze svobody, jednoznačně pociťuje znechucení nad agresí, obzvláště když ji vykoná velký stát vůči slabému a malému státu. Thajský delegát zase poznamenal, že většina států se neztotožňuje s tvrzením, že Tibet je součást Číny. I USA odsoudilo akt agrese a invazi v Tibetu. Jen komunistické země otevřeně sympatizovaly s Čínou.¹³³

Tibetská vláda 11. listopadu 1950 telegraficky odeslala do sídla OSN výzvu, ve které byl vyjádřen protest proti čínské invazi, která byla považována Tibetem za akt agrese. Zástupce El Salvadoru formálně předložil otázku Tibetu generálnímu tajemníkovi OSN. Však indický delegát přesvědčil řídicí výbor Valného shromáždění, že mírového řešení může být dosaženo i bez projednání v OSN a doporučil odložení tibetské otázky. Velká Británie jednala s Tibetem jako se suverénním státem, měla s ním přátelské vztahy a i přes četné dohody s Tibetem prohlásila, že status Tibetu není jasný. Díky prohlášení Velké Británie a přímluvě Indie, že otázka Tibetu bude vyřešena mírovou cestou i bez projednání v OSN, se rozhodla OSN otázku Tibetu odsunout.¹³⁴

6.4 Mezinárodní konference právníků z roku 1960

V Ženevě se 1. prosince 1960 sešla Mezinárodní konference právníků, která měla posoudit, zda z hlediska mezinárodního práva dochází v Tibetu ze strany Číny ke genocidě. Komise podle zjištěných informací došla k názoru, že v Tibetu došlo ke spáchání genocidy. Komise také uvedla, že v Tibetu čínské úřady porušily řadu lidských práv, jako například právo na život, právo na majetek, právo na svobodu názoru a mnoho dalších. Komise také uvedla, že došla k závěru, že Tibet od roku 1913 do roku 1950 splňoval všechny atributy státu proto, aby byl podle mezinárodního práva uznán za stát. Podle komise se však své nezávislosti vzdal podpisem Sedmnáctibodové dohody z roku 1951. Komise rovněž shledala, že Čína v mnoha bodech Sedmnáctibodovou dohodu porušuje a tibetská vláda tedy měla právo vypovědět tuto smlouvu, což provedla 1. března 1959. Komise také sdělila, že se nezabývala statutem Tibetu v roce 1950 a neposuzovala zda byl de facto či de iure nezávislý.

133 Úřad pro informace a mezinárodní vztahy Tibetské exilové vlády v Dharamsale. *Pravda Tibetu: fakta a svědectví*. [Tibet: Proving Truth From Facts]. Přeložila Lucie Ryntová. Praha: Lungta, 1999, s. 16 - 17.

134 ZAGABPA, C. W. D. *Dějiny Tibetu*. [Tibet: A Political History]. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2000, 258 - 259.

K posouzení otázky ji stačilo zjištění, že tibetská otázka je tématem kterým se OSN má zabývat, i kdyby šlo pouze o vnitřní záležitosti státu.¹³⁵

6.5 Mezinárodní konference právníků z roku 1993

Ve dnech 6. až 10. ledna 1993 se v Londýně konala další Mezinárodní konference právníků věnovaná otázce Tibetu. Účastnila se jí řada právníků a expertů na mezinárodní právo, aby prodiskutovali otázku tibetského lidu a jejich výkonu práva na sebeurčení. Hlavními tématy bylo právo Tibetanů na sebeurčení z hlediska mezinárodního práva, postavení Tibetu, odsun obyvatelstva z a do Tibetu a další. Na konferenci byla pozvána i Čína, ta ale odmítla pozvání a Čínská lidová republika na konferenci svého zástupce neposlala. Čínské velvyslanectví v Austrálii dodalo řadu letáků a prohlášení o otázce Tibetu a také byla zaslána Bílá kniha o Tibetu.¹³⁶

Jako první se řešilo, zda Tibetané tvoří lid s nárokem na práva lidu na sebeurčení.¹³⁷ Tímto se zabývám v kapitole 7.2.

Dalším tématem bylo: „Tibet jako nezávislý okupovaný stát“.¹³⁸ Pro zodpovězení otázek bylo nutné posoudit status Tibetu před vstupem čínské Lidové osvobozené armády do Tibetu. Podle stanoviska Čínské lidové republiky její armáda bez použití násilí a ze souhlasem tamního lidu osvobodila Tibet a obnovila sjednocení svého území, které existovalo staletí, před lety 1911 – 1950, kdy Čína měla dočasně slabá léta. Podle stanoviska tibetské exilové vlády je čínská Lidově osvobozená armáda okupační armádou. Tibet byl podle mezinárodního práva nezávislý stát a vstupem do Tibetu se Čína dopustila činu agrese a ustavičně okupuje území Tibetu v nesouladu s přáním Tibetanů. Díky tomu nedodrží mezinárodní právo a následkem je i to, že je Tibetskému lidu odíráno právo na sebeurčení. Z předložených materiálů účastníci konference došli k závěru, že tibetské argumenty považují za pravdivé a znaky nezávislosti Tibetu jsou dostačující k tomu, aby byl Tibet považován za nezávislý stát. Od Čínské anexe byl Tibet pod cizí okupací a řízení Čínské lidové republiky

135 Zpráva Mezinárodní komise právníků z roku 1960, [online]. tibinfo.cz, Ženeva, 1.12.1960. [cit. 17. února 2015]. Dostupné na <<http://www.tibinfo.cz/clanek.php?id=251>>.

136 Zpráva Mezinárodní komise právníků z roku 1993, [online]. tibinfo.cz, Londýn, 6. - 10. ledna 1993. [cit. 24. února 2015]. Dostupné na <<http://www.tibinfo.cz/clanek.php?id=252>>.

137 Zpráva Mezinárodní komise právníků z roku 1993, [online]. tibinfo.cz, Londýn, 6. - 10. ledna 1993. [cit. 24. února 2015]. Dostupné na <<http://www.tibinfo.cz/clanek.php?id=252>>.

138 Tamtéž.

mělo povahu kruté koloniální administrativy a Tibetánům byl znemožněn výkon práva na sebeurčení.¹³⁹

V závěru byla komisí vydána řada doporučení například aby Čínská lidová republika a tibetská exilová vláda urychleně začaly jednat o výkonu práva Tibetánů na sebeurčení. Také bylo nařízeno, aby závěry a doporučení byly zaslány Generálnímu tajemníkovi OSN, všem vládám a důležitým mezinárodním a nevládním organizacím a ty mohly ihned postupovat podle těchto doporučení.¹⁴⁰ Je nutné ovšem poznamenat, že unesení mezinárodních organizací nazvaná jako deklaráce, doporučení, rezoluce či rozhodnutí, nejsou pro členy mezinárodních organizací právně zavazující.¹⁴¹

6.6 Shrnutí

Při potvrzení či vyvrácení hypotézy, že Čína se dopustila nelegální okupace Tibetu, musím zodpovědět nejprve otázku, zda Tibet byl integrální součástí Číny, jak tvrdí Čína, nebo v době vpádu Číny byl Tibet zcela nezávislý stát a Čína se invazí dopustila aktu agrese a tím porušila mezinárodní právo.

Za akt agrese¹⁴² se považuje podle definice i invaze či útok jiného státu na území jiného státu ozbrojenými silami či vojenská okupace, i dočasná, kterou způsobila invaze či útok ozbrojenými silami, bez ohledu zda byla vyhlášena předtím válka.¹⁴³

V souvislosti se současným mezinárodním právem je zásadním problémem status Tibetu před rokem 1951. Pokud byl Tibet vazalský stát pod kontrolou Číny, pak se zásady upravující použití síly (článek 2 (4) Charty OSN¹⁴⁴) nepoužijí. V tomto kontextu by nebylo překvapení, že by postavení Tibetu ukazovalo na to, že jde o vnitrostátní konflikt mezi Čínou

139 Zpráva Mezinárodní komise právníků z roku 1993, [online]. tibinfo.cz, Londýn, 6. - 10. ledna 1993. [cit. 24. února 2015]. Dostupné na <<http://www.tibinfo.cz/clanek.php?id=252>>.

140 Tamtéž.

141 POTOČNÝ, Miroslav. *Mezinárodní právo veřejné: zvláštní část*. 5. doplněné a rozšířené vydání. Praha: C.H.Beck, 2006, s. 285.

142 Agrese byla definována Valným shromážděním OSN 14.12.1974 více v samotné rezoluci; Rezoluce Valného shromáždění OSN č. 3314 (XXIX), 14. 12. 1974.

143 POTOČNÝ, Miroslav. *Mezinárodní právo veřejné: zvláštní část*. 5. doplněné a rozšířené vydání. Praha: C.H.Beck, 2006, s. 432.

144 Článek 2 odstavce 4 Charty OSN z roku 1945 stanoví, že všichni členové se ve svých mezinárodních stycích vyhnuou použití síly nebo hrozby silou jak proti politické nezávislosti či územní celistvosti kteréhokoli státu, tak jakýmkoli jiným způsobem neslučitelným s cíli OSN; *Charta Organizace spojených národů*. San Francisco, 26. 6. 1945.

a Tibetem. Základní argumenty stran zůstávají stejné, ovšem vnímání, zda jde o vnitrostátní či mezinárodní spor, se mění v závislosti na politických sympatiích.¹⁴⁵

Tvrzení, že Tibet je kvalifikován jako nezávislý stát v roce 1950 ještě neznamená, že Tibet byl vždy nezávislý stát, ani to však nepotvrzuje, že Tibet byl vždy součástí Číny. Ve skutečnosti obě strany ve svých argumentech mají kategorické chyby. Moderní západní pojetí národního státu, s přesnou hranicí a jedinou centralizovanou vládou je pravděpodobně nevhodné ve dvacátém století, jak pro Tibet, stejně tak pro Čínu.¹⁴⁶

Jak jsem uvedla v kapitole 6.3 většina demokratických států útok na Tibet provedený Čínou považovala za agresi, komunistická státy však nikoli. I mnoho mezinárodních organizací a odborníků se přiklání k názoru, že Tibet byl a je pod okupací cizí mocnosti, tedy Číny.

Mezi tyto názory patří i názor Mezinárodní konference právníků z roku 1993, která uvádí, že od Čínské anexe¹⁴⁷ byl Tibet pod cizí okupací a řízení Čínské lidové republiky mělo povahu kruté koloniální administrativy a Tibeťanům byl znemožněn výkon práva na sebeurčení.¹⁴⁸

Také komise pro mezinárodní právo ve svém sborníku v debatě o Povinnostech států v případě propuknutí válečného stavu v kapitole II. Možnost a vhodnost vymezení agrese v článku 7 uvedla příklady, které byly v posledních padesáti letech označeny jako agrese a jeden z těchto případů byl i zásah Ústřední lidové vlády v Tibetu. V článku 35 zase bylo uvedeno, že anexe Československa, Mandžuska a intervence v Tibetu lze považovat za specifický způsob využití síly k útoku na nezávislost či celistvost státu.¹⁴⁹

V dnešní době je nesporné, že nelegální okupace nemůže sama o sobě ukončit státnost. Z tohoto důvodu se mezinárodní společenství právem postavilo proti Iráku v případě Kuvajtu

145 KELLAM, Amy. Foreign Devils: Law's Imperial Discourse and the Status of Tibet. *Griffith Law Review*, 2003, roč. 12, č. 2, s. 191 – 192.

146 BRUCE, Venereble A. The position of Tibet in international law. In BRUCE, Venereble A. (ed). *One World-Many Paths to Peace : inter-faith symposium with His Holiness the Dalai Lama*. Canberra: The Australian National University, 2009, s. 150.

147 Anexe je násilné připojení části či celého území patřícího jinému státu, díky článku 2 odst. 4 Charty OSN, se stala nedovoleným způsobem nabývání státního území; DAVID, Vladislav a kolektiv. *Mezinárodní právo veřejné s kazuistikou*. 1. vydání. Praha: Leges, 2008, s. 156.

148 Zpráva Mezinárodní komise právníků z roku 1993, [online]. tibinfo.cz, Londýn, 6. - 10. ledna 1993. [cit. 25. února 2015]. Dostupné na <<http://www.tibinfo.cz/clanek.php?id=252>>.

149 *Yearbook of the international law commission 1951. Volume I. Duties of States in the event of the outbreak of hostilities, chapter II: The possibility and desirability of defining aggression*, [online]. legal.un.org, Summary records of the third session 16 May - 27 July 1951. New York 1957 [cit. 24. února 2015]. Dostupné na <http://legal.un.org/ilc/publications/yearbooks/Ybkvolumes%28e%29/ILC_1951_v1_e.pdf>.

v roce 1990, proti sovětské invazi do Afghánistánu v roce 1979 a v případě Indonéského pokusu anektovat východní Timor v roce 1975. Proč tedy všechny státy uznávají Čínskou svrchovanost nad Tibetem, když jediný nárok, jak dokazují historické a mezinárodní dokumenty, je založen na vojenské anexi? Odpověď je prostá, asi není překvapením, že žádný stát neuzná Tibet, jelikož má tu smůlu, že jej napadl silný stát ve chvíli, kdy pozornost mezinárodního společenství směřovala jinam. V dnešní době je Čína jadernou velmocí, je stálým členem Rady bezpečnosti OSN a vykonává právo veta. Politická realita a vlastní ekonomické zájmy zkrátka motivovaly k úpravě formálních postupů při uznávání států ve prospěch tvrzení Čínské svrchovanosti nad Tibetem.¹⁵⁰

Velký expanzivní stát porušil územní celistvost a podrobil si malý nezávislý stát aktem nevyprovokované agrese, tedy v rozporu s principy Charty OSN a mezinárodním právem.¹⁵¹

Jsou i zastánci opačného názoru. Například Crawford tvrdí, že Tibet byl autonomií, ale nejde ho považovat za zcela nezávislý, proto vpád Číny do Tibetu nelze považovat za invazi do nezávislého státu.¹⁵²

Dostávám se tedy k zodpovězení otázky, zda Tibet byl či nebyl v době vpádu Číny součástí čínského území. Jak jsem uvedla v kapitole 5.7, Tibet v období od roku 1913 do roku 1950 byl nezávislým státem, to všem neodpovídá na otázku zda byl či nebyl součástí Číny. Z výše uvedeného musím dovodit závěr, že opět není jasné, zda Tibet byl či nebyl integrální součástí Číny. Odborníci na mezinárodní právo se neshodují, nebo uvádějí, že otázka je nejasná. Při potvrzení či vyvrácení samotné hypotézy, že Čína se dopustila nelegální invaze Tibetu, musím opět konstatovat, že hypotézu nelze ani potvrdit ani vyvrátit. Jelikož nelze jednoznačně říci, zda Tibet byl či nebyl v době vpádu Číny na Tibetské území součástí Číny, nelze tedy ani jednoznačně říci, zda se jedná o vnitrostátní konflikt, do kterého mezinárodní právo nezasahuje, nebo zda se jedná opravdu o porušení mezinárodního práva akt agrese a invazi.

150 BRUCE, Venereble A. The position of Tibet in international law. In BRUCE, Venereble A. (ed). *One World-Many Paths to Peace : inter-faith symposium with His Holiness the Dalai Lama*. Canberra: The Australian National University, 2009, s. 143-144.

151 WATSON, Stuart. "Self-Determination and the International Legal Order: The Tibetan Experience". *James Cook University Law Review*, 1997, roč. 4, č. 4, s. 96 - 97.

152 CRAWFORD, James. *The Creation of States in International Law*. Oxford: Clarendon Press, 2006, s. 325.

7 Tibet po roce 1951

7.1 Situace v Tibetu od roku 1951

Výsledkem sedmnáctibodové dohody bylo to, že si Čína připoutala Tibet k sobě. V roce 1954 přijala Čínská lidová republika první ústavu, která mimo jiné prohlašovala, že Tibet je nedílnou součástí Číny. Další projev mezinárodněprávního utvrzení Číny, která projevovala svrchovanost nad Tibetem, byl podpis dohody mezi „tibetským územím Číny“ a Indií z 29. dubna 1954. Dohoda se týkala mírových zásad společného soužití, Indie měla z Tibetu odstranit do šesti měsíců své vojsko, předat Číně telekomunikační a poštovní zařízení a odevzdat Číně karavanní útočiště.¹⁵³

Roku 1955 bylo rozhodnuto, že bude zrušen Vojensko-administrativní výbor, který měl být nahrazen Přípravným výborem Tibetské autonomní oblasti, který měl být podřízen Státní radě Čínské lidové republiky. V čele výboru byl předseda, což byl dalajláma a dva místopředsedové. Přípravný výbor byl sice nejvrchnější politická instituce v zemi, v praxi byl však služebně podřízen Státní radě Čínské lidové republiky.¹⁵⁴

25. listopadu 1956, po předchozím povolení od Číny, dalajláma přiletěl do Indie na oslavy výročí narození Buddha. Dalajláma od Číny obdržel texty projevů, které měl v Indii přednést a byl poučen jak se má chovat. Dalajláma se v Dillí zúčastnil konference UNESCO na které přednesl projev proti vůli Číny, ve kterém popsal svoje postavení v Tibetu a řekl, že zatím co celý svět hovoří o míru, je ve světě množství menších nezávislých států, které jsou v područí velkých a silných zemí. I když 14. Dalajláma zvažoval že v Indii zůstane nastálo, nakonec se vrátil do Tibetu.¹⁵⁵

V roce 1957 díky neohleduplným čínským reformám začaly po celém Tibetu protesty. Díky tomu Peking prohlásil, že reformy v Tibetu ještě o šest let odloží. Napětí ovšem nebylo utlumeno a v březnu 1959 ve Lhase proběhlo protičínské ozbrojené povstání, kterého se zúčastnilo mnoho Tibetanů napříč postavením, i když v pozadí stáli nejvyšší církevní

153 KOLMAŠ, Josef. *Tibet*. Praha: Libri, 2011, s. 47 - 48.

154 Tamtéž, s. 48 - 49.

155 ZAGABPA, C. W. D. *Dějiny Tibetu. [Tibet: A Political History]*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2000, s. 267 - 269.

hodnostáři a feudálové Tibetu. Čína lhaské povstání tvrdě potlačila, od března 1959 do září 1960 bylo hlášeno 87 000 mrtvých. Místní tibetská vláda byla zrušena a pravomoci byly předány Přípravnému výboru.¹⁵⁶

V přestrojení v noci 17. března 1959 14. dalajláma uprchl do Indie, požádal zde o azyl pro sebe a pro další tibetské uprchlíky a azyl byl indickou vládou udělen. Ukázalo se že dva dny po dalajlámově útěku byla Lhasa bombardována a bylo zabito 12 000 lidí a další byli zajati.¹⁵⁷

Po odchodu dalajlámy do exilu byl do čela Přípravného výboru jako předseda dosazen 10. pančhenlama, ten ale roku 1962 zaslal vládě Čínské lidové republiky petici, ve které popisoval poměry v Tibetu, pančhenlama byl z funkce odvolán a v roce 1964 zatčen a posléze uvězněn na 14 let. V roce 1964 byl Činou 14. dalajláma prohlášen za zrádce a byl zbaven všech svých funkcí, které v Tibetu vykonával. Čína roku 1965 oficiálně vyhlásila Tibetskou autonomní oblast¹⁵⁸ Čínské lidové republiky.¹⁵⁹

V letech 1966 – 1976 proběhla v Číně kulturní revoluce, která dopadla i na Tibet a byly zde spáchány nesčetné škody na kulturním majetku. Rudé gardy bořily kláštery, pálily knihy a staré písemnosti a ničily i další památky. V roce 1976 zemřel Mao Ce-tung, začala v Číně být uplatňována trochu osvícenější a liberálnější politika, která byla praktikována i v Tibetu.¹⁶⁰

Od října 1987 začaly probíhat četné protičínské demonstrace, kterých se zúčastnilo tisíce Tibetanů.¹⁶¹ Demonstracím přihlížela i řada turistů, díky nimž se o masakrech protestujících a celém dění v Tibetu dozvěděl celý svět. Čína ovšem prohlašovala, že jde vnitrostátní záležitosti Číny, tedy nikdo kromě Číny nemá o dění co rozhodovat. V březnu 1988 před Komisí OSN pro lidská práva svědčila zahraniční osoba, až poté přiznala Čína, že střelbu zahájila. Čína ovšem popřela, že by někdo díky střelbě zemřel, uvedla, že jen několik málo lidí zemřelo díky nehodám.¹⁶² Celý Tibet byl zpraven o nepokojích v Lhase, lidé v

156 KOLMAŠ, Josef. *Tibet*. Praha: Libri, 2011, s. 50.

157 ZAGABPA, C. W. D. *Dějiny Tibetu. [Tibet: A Political History]*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2000, s. 274 - 275.

158 Podrobnější popis autonomní oblasti můžete nalézt: SUKSI, Markku. *Autonomy*. In (ed.) *The Max Planck Encyclopaedia public of International Law*. Volume I. New York: By Oxford University Press, 2012. s. 754 – 767. , nebo CRAWFORD, James. *The Creation of States in International Law*. Oxford: Clarendon Press, 2006, s. 323 -324.

159 KOLMAŠ, Josef. *Tibet*. Praha: Libri, 2011, s. 50 - 51.

160 Tamtéž, s. 51.

161 CRAIG, Mary. *Krvavé slzy: čínská okupace Tibetu 1951 – 1991*. Praha: DharmaGaia, 1999, s. 249.

162 Tamtéž, s. 257 - 258.

Tibetu protestovali zejména proti kontrole porodnosti a osídlování Tibetu Číňany.¹⁶³ Aby byla povstání v Lhase ukončena, v březnu 1989 bylo ve Lhase vyhlášeno stanné právo.¹⁶⁴

21. září 1987 dalajláma uvedl v Kongresu USA Pětibodový mírový plán, který by řešil tibetskou otázku. Tento plán v Evropském parlamentu ve Štrasburku 15. června 1988 konkretizoval, nastínil svoji myšlenku takzvané Střední cesty, která by řešila poměr Tibetu k Číně. Zde poprvé zazněla myšlenka o tom, že by Tibet nebyl nezávislý, ale bylo navrhováno, že by byl vytvořen samostatný Tibet připojený k Číně. Čína odřekla v roce 1989 plánovaný rozhovor s dalajlámou, jež se měl konat v Ženevě na toto téma. 11. prosince 1989 obdržel dalajláma Nobelovu cenu za mír. V květnu 1989 začal vysílat Hlas Ameriky v Tibetštině a také v červnu 1989 bylo brutálně potlačeno povstání na Náměstí míru v Pekingu, což znamenalo konec myšlenek na liberálnější reformy.¹⁶⁵

1. ledna 1990, sotva několik hodin po zvolení do funkce prezidenta Václav Havel pozval dalajlámu k návštěvě Československa, pozvání mělo obrovský význam pro dalajlámovu myšlenku, že na Čínu bude vyvíjen nátlak ze strany mezinárodního společenství. 1. května 1990 byl ve Lhase zrušen výjimečný stav. Rok 1991/1992 byl stanoven Mezinárodním rokem Tibetu, 36 zemí světa si připomnělo dění v Tibetu.¹⁶⁶

Od roku 2002 -2007 bylo uskutečněno několik rozhovorů mezi čínskou vládou a dalajlámou, které ovšem nikam nevedly. 10. března 2008 opět ve Lhase proběhly demonstrace, které požadovaly tibetskou nezávislost. I když se čínská vláda obávala bojkotu připravované Pekingské olympiády, tibetské povstání vojensky potlačila. 1. - 2. července 2008 předložila exilová vláda Tibetu obsah „Memoranda o opravdové autonomii pro tibetský lid“. 6. - 8. srpna 2009 se konala sino-tibetská konference v Ženevě, již se účastnil i sám 14. dalajláma. 30. srpna 2009 dalajláma navštívil Tchaj-wan. V lednu 2010 zástupci tibetské exilové vlády během 9. kola rozhovorů v Pekingu s vládou Číny předložili „Memoranda o opravdové autonomii pro tibetský lid“.¹⁶⁷

163 CRAIG, Mary. *Krvavé slzy: čínská okupace Tibetu 1951 – 1991*. Praha: DharmaGaia, 1999, s. 262 - 263.

164 COLLARD, Gilbert; VAN GRASDORF, Gilles. *Posvěcení v rudých tmách*. Praha: Volvox Globator, 2004, s. 95.

165 KOLMAŠ, Josef. *Tibet*. Praha: Libri, 2011, s. 60 - 61.

166 Tamtéž, s. 61 - 62.

167 Tamtéž, s. 64 – 65.

7.2 Boj Tibetu za právo na sebeurčení

V kapitole 3.3.2 popisují právo národů na sebeurčení. Toto právo bylo přiznáno i tibetskému lidu a to v Rezolucích Valného shromáždění OSN z roku 1959, 1961 a 1965, které hovoří o právu tibetského lidu na sebeurčení.¹⁶⁸ V Rezoluci Valného shromáždění OSN z roku 1961 bylo vysloveno hluboké znepokojení nad situací v Tibetu a byla zopakována výzva k zastavení porušování lidských práv a svobod tibetského lidu a poznamenáno, že se to týká i práva na sebeurčení.¹⁶⁹ Rezoluce Valného shromáždění OSN z roku 1965 výzvu, o zastavení porušování základních lidských práv a svobod, včetně práva na sebeurčení u tibetského lidu, zopakovala.¹⁷⁰ Valné shromáždění OSN ke schválení rezolucí, přiměly žalobní důkazy 14. dalajlámy, které poukazyvaly na porušování základních lidských práv a svobod u Tibetánů.¹⁷¹ Po revoluci v Číně roku 1949, nebylo Čínské lidové republice poskytnuto uznání od OSN až do roku 1971. Toto by mohlo navodit dojem, že toto neuznání dalo novému režimu povolení k činnostem mimo rámec mezinárodního práva. Žalobní důkazy dalajlámy přiměly Valné shromáždění OSN ke schválení rezolucí v roce 1961 a 1965, které vyzývaly k zastavení porušování lidských práv. Valná shromáždění OSN uznala Tibetány za lid s nárokem na výkon práva na sebeurčení a potvrdila, že tato práva byla Tibetánům odepřena. Struktura OSN měla však za následek, že tibetské vládě nebyla poskytnuta takřka žádná pomoc, zatímco Čínská lidová republika nebyla nijak potrestána, ani ji nic nebylo vytčeno, jelikož nebyla uznána za člena OSN.¹⁷²

I když není snadné definovat národ, organizace OSN pro výchovu, vědu a kulturu (UNESCO) v roce 1990 přijala znaky popisující národ a to, společnou historickou tradicí, kulturní stejnorodost, jednotný jazyk, etnickou shodnost, podobné náboženství, uzemní

168 Rezoluce Valného shromáždění OSN č. 1353 (XIV). [online]. tibinfo.cz, New York, 21.10.1959. [cit. 14. února 2015]. Dostupné na <<http://www.tibinfo.cz/clanek.php?id=297>>. Rezoluce Valného shromáždění OSN č. 1723 (XVI), [online]. tibinfo.cz, New York, 20.12.1961. [cit. 14. února 2015]. Dostupné na <<http://www.tibinfo.cz/clanek.php?id=298>>. Rezoluce Valného shromáždění OSN č. 2079 (XX), [online]. tibinfo.cz, New York, 1965. [cit. 14. února 2015]. Dostupné na <<http://www.tibinfo.cz/clanek.php?id=299>>.

169 Rezoluce Valného shromáždění OSN č. 1723 (XVI). New York, 20.12.1961.

170 Rezoluce Valného shromáždění OSN č. 2079 (XX). New York, 1965.

171 WATSON, Stuart. "Self-Determination and the International Legal Order: The Tibetan Experience". *James Cook University Law Review*, 1997, roč. 4, č. 4, s. 96 - 97.

172 WATSON, Stuart. "Self-Determination and the International Legal Order: The Tibetan Experience". *James Cook University Law Review*, 1997, roč. 4, č. 4, s. 96 - 97.

spjatost a společné ekonomické zájmy. S odvoláním na tyto znaky UNESCO,¹⁷³ se Mezinárodní konference právníků v roce 1993 se zabývala přímo otázkou zda Tibetané tvoří lid a zda tedy mají nárok na právo národa na sebeurčení. Byla stanovena kritéria pro lid a bylo konstatováno, že Tibetané splňují požadavky a tvoří lid pro účely mezinárodního práva. Mezinárodní konference právníků rovněž uvedla že Čínská lidová republika znemožňuje a odmítá nárok práva Tibetánů na sebeurčení.¹⁷⁴ Bylo rovněž v této konferenci konstatováno: „ČLR ve svých publikacích a prohlášeních odmítá jak nárok, tak snahu tibetského lidu o sebeurčení. Taková odmítnutí jsou nepřesvědčivá. Rozhodnutí o tom, jestli existuje nějaký takový nárok, závisí na mezinárodním právu od chvíle, kdy bylo určeno, že Tibetané tvoří "lid" pro účely mezinárodního práva. A státní aparát ČLR ani kterýkoliv jiný národ či stát nemůže odmítnout právo tibetského lidu na sebeurčení. Takové rozhodnutí náleží tibetskému lidu, ne národu či státu.“¹⁷⁵ Mezinárodní konference právníků ve své zprávě z roku 1993 konstatovala, že došla k závěru, že v souladu s mezinárodním právem mají Tibetané nárok na výkon práva na sebeurčení.¹⁷⁶

7.3 Tibet a čínská politika v dnešní době

Současná politika Čínské lidové republiky, je taková, že Čína se brání zásadním politickým reformám, trvá na autoritářském a zdánlivě jednotném systému, který klade důraz na zachování kontroly centrální politikou. Tato nutnost centrálního řízení má značné důsledky pro perspektivu politického uvolnění a demokratizaci Číny.¹⁷⁷

Dnešní politický systém Čínské lidové republiky je zakotven v ústavě z roku 1982, rozhodování je však v rukou komunistické strany Číny, která má dnes 70,8 milionů členů. Strana má sklony k autoritářství což dokazuje zejména existence cenzury, oficiálně je založena na myšlence demokratického centralizmu. Čínská vláda je zcela podřízena

173 BRUCE, Venereble A. The position of Tibet in international law. In BRUCE, Venereble A. (ed). *One World-Many Paths to Peace : inter-faith symposium with His Holiness the Dalai Lama*. Canberra: The Australian National University, 2009, s. 146.

174 Zpráva Mezinárodní komise právníků z roku 1993, [online]. tibinfo.cz, Londýn, 6. - 10. ledna 1993. [cit. 3. března 2015]. Dostupné na <<http://www.tibinfo.cz/clanek.php?id=252>>.

175 Tamtéž.

176 Tamtéž.

177 DAVIS, M. C. The Case for Chinese Federalism. *Journal of Democracy*, 1999, roč. 10, č. 2, s. 124.

Komunistické straně Číny, stejně jako všechny důležité vládní funkce. V Číně je omezena svoboda projevu a oponenti režimu jsou souzeni.¹⁷⁸

Poslední setkání představitelů Číny a tibetské exilové vlády, které by řešilo situaci v Tibetu, proběhlo v roce 2010. V současnosti se Čínská vláda pokouší přesvědčit některé státy světa, že se Tibetu týká politika „jedné Číny“. Politika „jedné Číny“, byla vytvořena pro USA v roce 1970, aby mohly být dále udržovány vztahy s Tchaj-wanem a přitom vláda Čínské lidové republiky byla považována za jedinou legitimní vládu Číny. Čína navozuje dojem, že by se státy měly politikou „jedné Číny“ řídit a měly by upustit od styku s dalajlámou a tibetskou exilovou vládou. Čína svými tvrzeními navozuje dojem, že dalajláma se pokouší o rozdělení Číny. Byl publikován článek, ve kterém vysoký funkcionář Čínské komunistické strany přišel s myšlenkou, že by zrušil čínské autonomie včetně Tibetské, které jsou garantované ústavními zákony. I když nebyly přijaty v tomto ohledu žádné kroky, už samotná myšlenka je nebezpečná.¹⁷⁹

Čínská lidová republika nedodrží lidská práva a základní svobody Tibetánů, je potlačováno náboženské vyznání, přesunuje Čínské obyvatelstvo na území Tibetu, upírá tibetským ženám právo na reprodukční svobodu, diskriminuje Tibetány na základě rasy, znehodnocuje přírodní zdroje v Tibetu a znečišťuje životní prostředí, dochází k bezpředmětnému zatýkání a věznění Tibetánů, Tibetané jsou ve vězení mučeni atd.¹⁸⁰

V Tibetu roste počet lidí, kteří se upalují na protest proti čínské nadvládě a díky neúnosným poměrům v Tibetu.¹⁸¹

Tibetská exilová vláda se stále snaží vytvářet nové pracovní skupiny a usiluje o setkání s vládou Číny, věří že dialog je jediná cesta, jak vyřešit problémy v Tibetu. Čína doposud odmítla uznat vyslance tibetské exilové vlády a trvá na tom, že se setká pouze se

178 TROJAN, Michal. Analýza Čínské lidové republiky. *E-polis.cz* [online]. 3. března 2008 [cit. 3. března 2015]. Dostupné na <<http://www.e-polis.cz/komparace/241-analyza-cinske-lidove-republiky.html>>.

179 GJARI, Lodö Gjalchän. Kam směřuje čínská politika vůči Tibetu? *Tibetské listy*, 2012, č. 42, s. 8 - 11.

180 *Tibet is rightfully an independent state. Section B: The Tibetans Are Entitled To Exercise Their Right Of Self-Determination Because The PRC Has Not Acted As The Legitimate Government Of The Tibetan People* [online]. tibetjustice.org, 1. 6. 1998 [cit. 16. února 2015]. Dostupné na <<http://www.tibetjustice.org/reports/sovereignty/entitled/b/index.html>>.

181 *Tibet: Burnings rage on despite controls.* [online]. refworld.org, 14. února 2013 [cit. 3. března 2015].

Dostupné na <<http://www.refworld.org/cgi-bin/texis/vtx/rwmain?page=country&category=&publisher=&type=&coi=CHN&rid=&docid=512764c5c&skip=0>>.

zástupci dalajlámy, vypadá to, že se chce spíše setkat s dalajlámou, jde ale pouze o výmluvy.¹⁸²

7.4 Požadavky dnešní Tibetské exilové vlády

Memorandum o skutečné autonomii pro tibetský národ popisuje požadavky dalajlámy a dnešní exilové vlády. Od roku 2002 probíhají rozhovory dalajlámy a ústřední vládou Čínské lidové republiky. V průběhu rozhovorů vyplynuly požadavky, které tibetský lid požaduje. Cílem Politiky střední cesty je aby Tibetánům byla zajištěna opravdová autonomie zaručená ústavou Čínské lidové republiky, která by vycházela z pravidel zakotvených v Ústavě Čínské lidové republiky. Není požadována nezávislost ani odtržení Tibetu. Ústava ČLR může v některých podstatných záležitostech přenechat zastoupení v rozhodování místním orgánům autonomie, výkon takového zastoupení by zajistil opravdovou autonomii pro tibetský lid. Je požadováno I. Respektování integrity tibetského národa. Musí být respektována integrita tibetského národa a nastolen princip rovnosti národů. Tibetané mají společný jazyk, náboženství, kulturu, hodnoty, zvyky a vytváří etnickou skupinu se značným národním sebevědomím. Je požadováno, aby ČLR tibetský národ uznala jako jeden z 55 menšinových národů. II. Cíle Tibetánů. Tibetané si přejí uchovávat a rozvíjet svůj kulturní a duchovní život a své vědění v podmínkách 21. století, chtějí se podílet na vědeckém a ekonomickém rozvoji země, ale zároveň ochraňovat Tibetskou náhorní plošinu a její ekosystém. Jen Tibetané mohou rozvíjet a ochraňovat svoji identitu a kulturu, z toho plyne, že Tibetánům musí být umožněno pomáhat si samostatně a vlastními silami a sami si vládnout, je nutné nalézt vyrovnanost mezi vedením ústřední vlády a jejich autonomií. III. Základní potřeby Tibetánů – předmět samosprávy 1) Jazyk – V Tibetské autonomní oblasti musí být hlavním jazykem tibetština a ta bude rovněž používána ve vzdělávacím systému. 2) Kultura – kultura musí být v autonomiích chráněna, za nedílnou součást tibetské kultury je považován jazyk, tradice, náboženství, je nutné ji chránit prostřednictvím ústavních zákonů. 3) Náboženství – musí být dodržována svoboda náboženství, garantována článkem 36 Ústavy. Tibetské

182 *Tibet: Exile leaders push for dialogue*[online]. refworld.org, 2. ledna 2013 [cit. 3. března 2015]. Dostupné na <<http://www.refworld.org/cgi-bin/texis/vtx/rwmain?page=country&category=&publisher=RFA&type=&coi=CHN&rid=&docid=50ed341125&skip=0>>.

náboženství je součástí života Tibetanů a je spojeno s buddhismem. Pod náboženství spadá i svoboda vyjadřování a vyznání a klášterní život, který se řídí tradicí buddhistického monasticismu a právo přijímat žáky libovolného věku. Stát nebude zasahovat do řízení klášterů a do určování převtělců. 4) Vzdělání – Tibetané si chtějí řídit vzdělávací systém sami v souladu s ministerstvem školství ČLR. 5) Ochrana životního prostředí – příroda v Tibetu je značně poničena, Tibetané chtějí mít právo rozhodovat o životním prostředí v souladu jejich tradic úcty k veškerým formám života. 6) Využívání přírodních zdrojů – Autonomní oblast musí samostatně vytvářet rozvojové plány v souladu s politikou státu. 7) Ekonomický rozvoj a obchod – Tibetané si přejí rozvoj a uvědomují si, že oblasti, kde žijí Tibetané, jsou nejvíce zaostalé v rámci ČLR. Ovšem chtějí, aby tibetské autonomii byla ponechána ekonomická soběstačnost. 8) Zdravotnictví – zejména na venkově je lékařská pomoc nedostatečná. Měla by být orgány autonomie zajištěna potřebná zdravotní pomoc tibetskému lidu a měla by být rozvíjena i tradiční medicína a astrologie. 9) veřejný pořádek – je podstatné, aby veřejný pořádek udržovaly síly složené z větší části příslušníků národa, který rozumí zvykům a tradicím národa. 10) Řízení migrace obyvatelstva - příliv chanských Číňanů a jiných národů do tibetské autonomie nevedl k asimilaci nýbrž k integraci Tibetanů. Je proto podstatné, aby samosprávy autonomie mohly regulovat přistěhovalectví do Tibetu z jiných částí ČLR. Není záměrem však vyhnat příslušníky jiných národů z Tibetu, kteří se zde usadili a dlouhodobě zde žijí. 11) Výměna s jinými zeměmi v oblasti kultury, vzdělávání a náboženství - aby bylo realizováno toto právo v autonomních oblastí s jinými oblastmi ČLR i jinými státy. IV. Zavedení jednotné autonomní správy Tibetského národa v ČLR - V současnosti je tibetská komuna přičleněna administrativně k různým regionům a provinciím v ČLR, což vede k roztržičnosti a nemožnosti chránit společnou identitu. Tibetané doposud nejsou vnímáni jako celistvý národ, ale jako vícero menšinových národností. Principy autonomie mohou být uplatněny až tehdy, kdy bude vytvořen jednotný orgán samosprávy, který bude spravovat záležitosti tibetského lidu jako celku. Autonomie by byla v souladu s ústavou ČLR. V. Povaha a struktura autonomie - Zástupcům autonomie musí být dána pravomoc přijímat zákony v odvětvích v nichž se má autonomie uplatnit a orgány samosprávy musí dohlížet na jejich výkon. Je také nutné, aby se autonomie podílela na rozhodovacích procesech státu a byla zastoupena v ústředních státních orgánech. Je podstatné, aby ústavní a další zákony zaručovaly nemožnost omezení pravomocí svěřených autonomii, systémy autonomie a její rysy nesmí, bez souhlasu samosprávy ani ústřední vlády,

být měněny. Ve skutečné autonomii musí být jasně rozděleny pravomoci mezi vládu autonomie a ústřední vládu a musí být vzájemně respektovány. IV. Další postup – cílem memoranda je naplnit potřeby Tibetánů v souladu s principy autonomie vyplývající z ústavy ČLR. Tibetská exilová vláda chrání a zastupuje zájmy Tibetánů, v okamžiku dohody s představiteli ČLR exilová vláda zanikne. Dalajláma opakovaně prohlašuje, že nehodlá přijmout žádnou politickou funkci a je rozhodnut v rámci své autority zajistit přijetí dohody u tibetského lidu.¹⁸³

183 *Memorandum o skutečné autonomii pro tibetský národ*, [online]. tibinfo.cz, [cit. 4. března 2015]. Dostupné na <<http://www.tibinfo.cz/clanek.php?id=626>>.

8 Závěr

Moje práce se zabývala mezinárodněprávním postavením Tibetu a to zejména v období mezi rokem 1913 a rokem 1950. Cílem této práce bylo vyvrátit nebo potvrdit hypotézu, že Čína se dopustila nelegitimní okupace Tibetu a tedy porušila mezinárodní právo. Pro dobrání se hypotézy jsem musela zodpovědět nejprve dvě otázky a to zda: 1) Měl Tibet v období od roku 1913 do vpádu čínského vojska mezinárodněprávní postavení státu a 2) Byl Tibet v době vpádu Číny do Tibetu integrální součástí Číny, nebo byl zcela nezávislým státem a Čína tedy anexí porušila mezinárodní právo.

Abych mohla zodpovědět mnou kladené otázky a poté vyvrátila nebo potvrdila stanovenou hypotézu, nejprve jsem musela vypracovat teoretickou část práce, ve které jsem objasnila základní a pro práci důležité pojmy mezinárodního práva. V druhé kapitole jsem se tedy věnovala mezinárodněprávní subjektivitě státu, objasnila jsem za jakých okolností může být subjekt vnímán jako stát a zejména jsem se věnovala nezávislosti státu. Třetí kapitola se zabývala důležitostí mezinárodněprávního uznání státu, vlády a národů a důležitostí tohoto uznání při posuzování mezinárodněprávního postavení státu. Po těchto dvou teoretických kapitolách jsem se již věnovala samotnému Tibetu. Čtvrtá kapitola objasňuje historii Tibetu, zejména Tibetsko-Čínské vztahy. V následující kapitola popisuje Tibetem v období od roku 1913 do anexe Čínou, zejména z pohledu mezinárodněprávního postavení. Šestá kapitola byla věnována vpádu Číny do Tibetu a sedmá kapitola se zabývá Tibetem po roce 1951 až do dnešní doby, bojem Tibetanů za jejich právo na sebeurčení a také například požadavky dnešní exilové vlády.

Z mnou získaných podkladů jsem tedy ve své práci musela odpovědět na stanovené otázky, nejprve jsem v kapitole páté, podkapitole sedm, odpověděla na otázku, zda Tibet měl od roku 1913 do roku 1950 mezinárodněprávní postavení státu. Došla jsem tedy k závěru, že Tibet i když byl v období od roku 1913 do roku 1950 nepochybně nezávislým státem, který splňoval všechny požadavky mezinárodního práva proto, aby byl za stát uznán, došlo ale k situaci, že žádný stát Tibet *de iure* neuznal. Jelikož současné mezinárodní právo nestanovuje jasně to, kdy se subjekt stane státem s mezinárodněprávním uznáním, respektive nevyjasňuje důležitost uznání v tomto procesu a vůbec už neříká zda postačuje uznání *de facto*, které Tibet měl, či je důležité uznání *de iure*, které doposud žádný stát Tibetu neposkytl, proto nelze

jednoznačně říci, zda Tibet měl či neměl ve stanoveném období mezinárodně právní postavení státu. Tedy ve zkratce, díky nedokonalosti mezinárodního práva a díky nejednotnosti odpovědí na tuto otázku odborníky na mezinárodní právo musím konstatovat, že nelze jednoznačně říci, zda Tibet měl či neměl v období od roku 1913 -1950 mezinárodněprávní postavení státu.

V kapitole šesté, podkapitole šest, jsem odpovídala na druhou otázku zda Tibet byl v době vpádu Číny do Tibetu nedílnou součástí Číny, nebo zda byl nezávislým státem a Čína se invazí dopustila aktu agrese a tím porušila mezinárodní právo. Opět musím konstatovat, že není jasné zda Tibet byl či nebyl v době invaze součástí Číny, nebo zda byl zcela nezávislý. Odborníci na mezinárodní právo se neshodují, někteří zase tvrdí, že otázka je nejasná. Proto i já musím konstatovat, že nelze jednoznačně říci, zda Tibet byl či nebyl, v době Čínské invaze, integrální součástí Číny.

Ve stejné kapitole 6.6 jsem se dobrala stanoviska k samotné hypotéze zda se Čína dopustila nelegitimní okupace Tibetu a tudíž porušila mezinárodní právo. Jelikož nelze jednoznačně odpovědět ani na otázku zda Tibet měl v období od roku 1913 – 1950 mezinárodně právní postavení státu a ani nelze jednoznačně říct zda v tomto období byl či nebyl integrální součástí Číny, nelze ani potvrdit či vyvrátit hypotézu zda se Čína dopustila invazí aktu agrese a tudíž porušila mezinárodní právo. Kdyby Tibet byl součástí Číny, šlo by o vnitrostátní konflikt, do kterého mezinárodní právo nesmí zasahovat, kdyby ovšem byl samostatným státem s mezinárodněprávním postavením šlo by o akt agrese a Čína by porušila mezinárodní právo. Jelikož ovšem ani odborníci na mezinárodní právo a ani mezinárodní společenství na tuto otázku nedalo jasnou odpověď, nelze mnou stanovenou hypotézu ani potvrdit ani vyvrátit. Je ovšem nutné konstatovat, že v současnosti je Tibet autonomní oblastí Číny, ať už z důvodu nelegitimní okupace či z důvodu toho, že z historického hlediska byl po dlouhou dobu součástí Číny.

Napadá mne řečnická otázka, zda by situace v Tibetu dopadla jinak, kdyby se jednoznačně na půdě OSN konstatovalo, že Tibet byl samostatný stát s mezinárodněprávním postavením a Čína se tedy okupací dopustila porušení mezinárodního práva. Myslím, že i přesto by Čína strategické a obrovské území Tibetu nepustila a mezinárodní společenství i ostatní státy by z jasných důvodů nechaly otázku Tibetu zakonzervovanou. V současnosti jsou porušována lidská práva v celé Číně, nejen u tibetských občanů, ale i ostatních národů a OSN

ani ostatní státy nejsou schopny s tímto stavem nic udělat, proto si myslím, že ani kdyby otázka mezinárodněprávního postavení Tibetu v roce 1913 -1950 byla jednoznačně zodpovězena v prospěch Tibetu, situace by se nezměnila.

9 Seznam literatury a pramenů

Monografie

- BAAR, Vladimír. Problematika mezinárodně-právního uznání států existujících de facto. In ŠUMBEROVÁ, Monika (ed). *Geografie pro život ve 21. století: Sborník příspěvků z XXII. sjezdu České geografické společnosti*. Ostrava: Ostravská univerzita, 2010, s. 875. ISBN 978-80-7368-903-2.
- BRUCE, Venereble A. The position of Tibet in international law. In BRUCE, Venereble A. (ed). *One World-Many Paths to Peace : inter-faith symposium with His Holiness the Dalai Lama*. Canberra: The Australian National University, 2009, s. 139-160.
- COLLARD, Gilbert; VAN GRASDORF, Gilles. *Posvícení v rudých tmách*. Praha: Volvox Globator, 2004. 269 s. ISBN 80-7207-510-1.
- CRAIG, Mary. *Krvavé slzy: čínská okupace Tibetu 1951 – 1991*. Praha: DharmaGaia, 1999. 375 s. ISBN 80-85905-57-4.
- CRAWFORD, James. *The Creation of States in International Law*. Oxford: Clarendon Press, 2006, 851 s. ISBN: 0-19-826002-4978-0-19-826002-8.
- ČEPELKA, Čestmír, DAVID, Vladimír. *Úvod do teorie mezinárodního práva*. 1. vydání. Brno: Univerzita J. E. Purkyně, 1983, s. 201.
- ČEPELKA, Čestmír, ŠTURMA, Pavel. *Mezinárodní právo veřejné*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2008. 840 s. ISBN 978-80-7179-728-9.
- DAVID, Vladislav a kolektiv. *Mezinárodní právo veřejné s kazuistikou*. 1. vydání. Praha: Leges, 2011. 448 s. ISBN 978-80-87212-08-0.
- DAVID, Vladislav a kolektiv. *Mezinárodní právo veřejné s kazuistikou*. 1. vydání. Praha: Leges, 2008. 427 s. ISBN 978-80-87212-08-0.
- DAVIS, Michael, C. Tibet. In (ed.) *The Max Planck Encyclopaedia public of International Law*. Volume IX. New York: By Oxford University Press, 2012. s. 928 -937. ISBN 978-0-19-929168-7.
- FROWEIN, Jochen, A. Recognition. In (ed.) *The Max Planck Encyclopaedia public of International Law*. Volume VIII. New York: By Oxford University Press, 2012. s. 656 - 664. ISBN 978-0-19-929168-7.

- HEYWOOD, Andrew. *Politologie*. 1. vydání. Praha: Eurolex Bohemia s. r. o., 2004. 482 s. ISBN 80-86432-95-5.
- KAPSTEIN, Matthew T. *Dějiny Tibetu. přeložil Ladislav Stančo*. Praha: Grada, 2011. 328 s. ISBN 978-80-247-3268-8.
- KOLMAŠ, Josef. *Tibet*. Praha: Libri, 2011. 191 s. ISBN 978-80-7277-483-8.
- MALENOVSKÝ, Jiří. *Mezinárodní právo veřejné: jeho obecná část a poměr k vnitrostátnímu právu, zvláště k právu českému*. 5. vydání. Brno: Masarykova univerzita, Doplněk, 2008. 551 s. ISBN 978-80-7239-218-6.
- POTOČNÝ, Miroslav. *Mezinárodní právo veřejné: zvláštní část*. 5. doplněné a rozšířené vydání. Praha: C.H.Beck, 2006. 511 s. ISBN 80-7179-536-4.
- POTOČNÝ, Miroslav. *Mezinárodní právo veřejné: zvláštní část*. 6. doplněné a přepracované vydání. Praha: C.H.Beck, 2011. 533 s. ISBN 978-80-7400-398-1.
- SCHEU, Harald Ch. *Úvod do mezinárodního práva veřejného*. Praha: Auditorium, 2010. 142 s. ISBN 978-80-87284-05-6.
- SHAW, Malcom N. *International Law. Sixth edition*. Cambridge: Cambridge University Press, 2008. 1542 s. ISBN-13978-0-511-45559-9.
- SUKSI, Markku. *Autonomy*. In (ed.) *The Max Planck Encyclopaedia public of International Law*. Volume I. New York: By Oxford University Press, 2012. s. 754 – 767. ISBN 978-0-19-929168-7.
- ŠTURMA, Pavel a kol. *Právo mezinárodních smluv*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2011. 404 s. ISBN 978-80-7380-341-4.
- Úřad pro informace a mezinárodní vztahy Tibetské exilové vlády v Dharamsale. *Pravda Tibetu: fakta a svědectví*. [Tibet: Proving Truth From Facts]. Přeložila Lucie Ryntová. Praha: Lungta, 1999. 109 s. ISBN: 80-902650-0-6.
- VON BOGDANDY, Armin, HAÜBLER, Stefan. *Nation*. In (ed.) *The Max Planck Encyclopaedia public of International Law*. Volume VII. New York: By Oxford University Press, 2012. s. 517- 523. ISBN 978-0- 19-929168-7.
- ZAGABPA, C. W. D. *Dějiny Tibetu. [Tibet: A Political History]*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2000. 428 s. ISBN: 80-7106-410-6.

Články

- AMANKWAH, H. A. "Self Determination Asia-Pacific Style: Alien Domination and Freedom's Tortuous Path Revisited". *James Cook University Law Review*, 1998, roč. 5, č. 5, s. 113-158.
- DAVIS, M. C. The Case for Chinese Federalism. *Journal of Democracy*, 1999, roč. 10, č. 2, s. 124-137.
- GJARI, Lodö Gjalchhän. Kam směřuje čínská politika vůči Tibetu? *Tibetské listy*, 2012, č. 42, s. 8 -12.
- KELLAM, Amy. Foreign Devils: Law's Imperial Discourse and the Status of Tibet. *Griffith Law Review*, 2003, roč. 12, č. 2, s. 190-214.
- TRÁVNÍČKOVÁ, Zuzana. O státnosti a uznání státu v mezinárodním právu. *Iir.cz* [online]. 25.4.2012 [cit. 25. února 2015]. Dostupné na <<http://www.iir.cz/article/o-statnosti-a-uznani-statu-v-mezinarodnim-pravu>>.
- TROJAN, Michal. Analýza Čínské lidové republiky. *E-polis.cz* [online]. 3. březen 2008 [cit. 6. května 2014]. Dostupné na <<http://www.e-polis.cz/komparace/241-analyza-cinske-lidove-republiky.html>>.
- WATSON, Stuart. "Self-Determination and the International Legal Order: The Tibetan Experience". *James Cook University Law Review*, 1997, roč. 4, č. 4, s. 89 -102.

Webové stránky

- *Memorandum o skutečné autonomii pro tibetský národ*, [online]. tibinfo.cz, [cit. 4. března 2015]. Dostupné na <<http://www.tibinfo.cz/clanek.php?id=626>>.
- *Tibet: Burnings rage on despite controls*. [online]. refworld.org, 14. února 2013 [cit. 3. března 2015]. Dostupné na <<http://www.refworld.org/cgi-bin/texis/vtx/rwmain?page=country&category=&publisher=&type=&coi=CHN&rid=&docid=512764c5c&skip=0>>.
- *Tibet: Exile leaders push for dialogue* [online]. refworld.org, 2. ledna 2013 [cit. 3. března 2015]. Dostupné na <http://www.refworld.org/cgi->

[bin/texis/vtx/rwmain?page=country&category=&publisher=RFA&type=&coi=CHN&rid=&docid=50ed341125&skip=0](http://www.tibetjustice.org/reports/sovereignty/entitled/b/index.html)

- *Tibet is rightfully an independent state. Section B: The Tibetans Are Entitled To Exercise Their Right Of Self-Determination Because The PRC Has Not Acted As The Legitimate Government Of The Tibetan People* [online]. tibetjustice.org, 1. 6. 1998 [cit. 16. únor 2015]. Dostupné na <<http://www.tibetjustice.org/reports/sovereignty/entitled/b/index.html>>.
- *Yearbook of the international law commission 1951. Volume I. Duties of States in the event of the outbreak of hostilities, chapter II: The possibility and desirability of defining aggression*, [online]. legal.un.org, Summary records of the third session 16 May - 27 July 1951. New York 1957 [cit. 24. února 2015]. Dostupné na <http://legal.un.org/ilc/publications/yearbooks/Ybkvolumes%28e%29/ILC_1951_v1_e.pdf>.
- *Zpráva Mezinárodní komise právníků z roku 1960*, [online]. tibinfo.cz, Ženeva, 1.12.1960. [cit. 17. února 2015]. Dostupné na <<http://www.tibinfo.cz/clanek.php?id=251>>.
- *Zpráva Mezinárodní komise právníků z roku 1993*, [online]. tibinfo.cz, Londýn, 6. - 10. ledna 1993. [cit. 24. února 2015]. Dostupné na <<http://www.tibinfo.cz/clanek.php?id=252>>.

Další relevantní dokumenty

- *Charta Organizace spojených národů*. San Francisco, 26. 6. 1945.
- *Rezoluce Valného shromáždění OSN č. 1353 (XIV)*. New York, 21.10.1959.
- *Rezoluce Valného shromáždění OSN č. 1723 (XVI)*, New York, 20.12.1961.
- *Rezoluce Valného shromáždění OSN č. 2079 (XX)*, New York, 1965.
- *Rezoluce Valného shromáždění OSN č. 3314 (XXIX)*, 14. 12. 1974.

Resumé

Diplomová práce je věnována Mezinárodněprávnímu postavení Tibetu. Práce řeší mezinárodněprávní postavení Tibetu v období roku 1950, kdy na území Tibetu vpadla vojska Čínské Lidové republiky. V druhé a třetí kapitole této práce se věnuji teoretickému zakotvení práce. Přibližuji čtenáři základní termíny mezinárodního práva, podstatné pro tuto práci, jako například mezinárodněprávní subjektivitu státu, nezávislost státu, vztah mezi faktickou a právní nezávislostí, mezinárodně právní uznání státu, vlády a národů. Čtvrtá kapitola popisuje čtenáři historické vztahy Číny a Tibetu. V páté kapitole se čtenář může dozvědět o Tibetu v období od roku 1913 do anexe Čínou, kde je popisováno území, obyvatelstvo, vláda a mezinárodní vztahy Tibetu a čtenář si sám může udělat obrázek o mezinárodněprávním postavení Tibetu v době od roku 1913 do roku 1950 a nebo si může přečíst moje stanovisko na mezinárodněprávní postavení Tibetu v této době. Šestá kapitola je věnována vpádu Číny do Tibetu, dočtete se zde o samotné invazi Tibetu, také se dočtete o Sedmnáctibodové dohodě, o reakci států a OSN na tento akt a také se dočtete o Mezinárodních konferencích právníků z let 1960 a 1993. V závěru této kapitoly se řeší otázky, zda Tibet byl v roce 1950 integrální součástí Číny či nikoli a zda se Čína vpádem na tibetské území dopustila aktu agrese a tudíž porušila mezinárodní právo. Poslední kapitola je věnována Tibetu po roce 1951 až do dnešní doby, je zde popsán boj Tibetu za právo na sebeurčení národů, dnešní čínská politika v Tibetu a požadavky dnešní exilové vlády.

Klíčová slova

Mezinárodněprávní postavení Tibetu, mezinárodněprávní subjektivita, subjekt, suverenita, státní suverenita, nezávislost státu, právní nezávislost státu, faktická nezávislost státu, závislý stát, protektorát, autonomní území, mezinárodněprávní uznání, národ, sebeurčení národa, územní celistvost, vpád Číny, anexe, invaze, agrese, suzerén, nezávislost, Mezinárodní konference právníků, exilová vláda.

Resume

The thesis focused on the international legal status of Tibet in its term on 1950 when the territory was invaded by armies of China. Theoretical definition of the work is founded in the second and third chapter. There are explanations of basic international terms such as international subjectivity law, the independence of the state, the relationship between the factual and legal independence, the international legal recognition of the state as well as government and nations. The fourth chapter describes to readers of the historical relations of China and Tibet. Furthermore, in the fifth chapter there is a description about Tibet in the period from 1913 to annexation by China. Therefore the reader could easily form an own opinion about the international legal status of Tibet in the period from 1913 to 1950 or could read author's view on the international legal status of Tibet at this time. The sixth chapter deals with China's invasion of Tibet, Seventeen Point Agreement for the Peaceful Liberation of Tibet, the UN and national response to the act as well as international conference of lawyers between 1960 and 1993. Besides that, the thesis deals with two questions. Firstly, was Tibet in 1950 an integral part of China? Secondly, was the Chinese invasion of Tibet an act of aggression or more precisely the violation of international law? The last chapter focused on Tibet after 1951 until nowadays. There is description of Tibetan struggle for self-determination of nations, today's Chinese policy in Tibet as well as demands of today's government in exile.

Key words

International legal status of Tibet, international legal personality, body, sovereignty, state sovereignty, national independence, the legal independence of the state, the de facto independence of the state, dependent state protectorate, an autonomous territory, international recognition, nation, national self-determination, territorial integrity, the invasion of China, annexation, invasion aggression, suzerén, independence, international conference of lawyers, government in exile.

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala svému vedoucímu práce JUDr. Martinu Faixovi za rady, cenné připomínky a zejména trpělivost při vedení mé diplomové práce. Dále bych ráda poděkovala mé rodině, zejména své mamince a partnerovi za hlídání dcery a v neposlední řadě i své dvouleté dceři za trpělivost, pochopení a vždy dobrou náladu, která mi dávala energii pokračovat.